

ERF GOED NIEUWS

Van partyboerderij Hidra
tot wassen en stomen.

Colofon

Erf Goed Nieuws is een uitgave van de Vereniging Erfgoed Leidschendam en verschijnt minimaal twee keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan leden. Advertentietarieven op aanvraag.

Redactie Erf Goed Nieuws

De vaste redactie bestaat uit Idsard Bosman, Willemien de Vlieger-Moll, Peter Neukirchen en Cees Siermann. Voor suggesties, op- of aanmerkingen over Erf Goed Nieuws kunt u zich richten tot de redactie: telefoon (06) 53717333 of e-mail: info@erfgoedleidschendam.nl

Druk

OKzPress, Den Haag

Lay-out

OKzPress, Anton Beuse

Vereniging Erfgoed Leidschendam**Bestuur**

Voorzitter en secretaris: drs. C.A.F. Siermann
Penningmeester: drs. J.H. Athmer
Bestuurslid: dhr. I.J. Bosman
Bestuursadviseur: dhr. M. Oosterheert

Adviseur bouwhistorie:

P. Jansen

Adviseur bouwtechniek:

Ing. J.J. van Vliet

Website

www.erfgoedleidschendam.nl

E-mail

info@erfgoedleidschendam.nl

Adres

Vereniging Erfgoed Leidschendam, Koningin Julianaweg 39, 2264 BA Leidschendam

Telefoon

Secretaris: (06) 53717333

Wilt u het werk van de vereniging steunen, dan kunt u lid worden. U kunt zich aanmelden via www.erfgoedleidschendam.nl. Of de bijgaande QR code scannen. De minimum bijdrage bedraagt 15 euro per jaar.

Foto voorpagina: Europese kampioenschappen karten in Leidschendam 16 augustus 1964.
Bron: Beeldarchief Nationaal Archief, foto van Hugo van Gelderen (Anefo)

INHOUDSOPGAVE

Familie Hijdra / Hydra / Heijdra

4

Tobben met de was

32

1 Gemeente, 3 Gezichten

74

Het werk van de vereniging is nuttig en ook heel leuk om te doen. De tijdsbelasting is minimaal. Wie houdt er nou niet van de historie van je eigen woonomgeving?

Kom ons helpen met het verzamelen van verhalen, het starten van projecten en met ons meedenken. Kennismaken om een rol te spelen bij het behoud van erfgoed in Leidschendam?

Bel voorzitter Cees Siermann op 0653717333?

FAMILIE HIJDRA / HYDRA / HEIJDRA.

De familie Hijdra zorgt al vele decennia voor een uiterst gastvrije ontvangst van hun gasten in hun party boerderij aan de Broekweg. Maar wat is de geschiedenis van deze boerderij en hoe kwam de familie Hijdra uiteindelijk terecht in de Tedingerbrouck polder?

Het woord 'brouck' in Tedingerbrouck verwijst naar het van oorsprong uitgestrekte drassige veenlandschap van één van de oudste polders in onze regio. De eerste registratie van deze polder vinden we terug in het Oud Archief Delfland

(OAD) bij het oudste keurboekje van het Hoogheemraadschap circa 1440-1445.

TERUG NAAR HET VERLEDEN

Als we de boeken induiken op zoek naar het verleden komen we de grootouders tegen van de huidige eigenaars van de familie Hijdra.

GROOTOUDERS

Adrianus Hijdra (6 maart 1860 Stompwijk -1936) en Catharina van der Meule (1859 - 1931)

Detail kaart 'Delflant's vijftiende stuk' jaar 1712 Hoogheemraadschap Delfland. Vermelding Tedingerbrouckpolder. Vervaardigers Nicolaes en Jacob Krukius. Bron: Hoogheemraadschap van Delfland

De eerste vermelding van Adrianus komen we tegen in het Lotingsregister voor militaire dienst van Zoetermeer over de periode 1863-1883.

Adrianus staat genoteerd als 'aangewezen bij absentie' wat zoveel betekent dat hij niet aanwezig was bij de loting op 12 maart 1880. Dankzij deze registratie in het lotingsregister, weten we wel iets van zijn signalement. Hij was ongeveer 1 meter 64 met een ovaal aangezicht, bruine ogen, blond haar en was bouwman-knecht van beroep.

De landbouwer Adrianus Hijdra en Catharina van der Meule verhuizen samen met hun kinderen Martinus Johannes (1894), Marina Catharina (1895) en Maria Adriana (1901) op 12 oktober 1911 vanuit Voorburg, wonende wijk C No. 91 naar Stompwijk.

Op 14 juli 1919 verhuizen voormelde echtlieden samen met hun dochter Maria Adriana vanuit Stompwijk naar de Damstraat 25 (wijk A No.32) te Veur. We lezen dat de landbouwer Adrianus Hijdra nu vermeld staat als 'rentenier'.

De term 'rentenier' veranderde in de 20e eeuw van betekenis: oorspronkelijk een kapitaalkrachtig persoon die van rente op bezit leefde, werd het in de loop van de eeuw meer synoniem met 'gepensioneerde' of 'uitkeringsgerechtigde'. Enkele jaren later op zesentwintig oktober 1926 zal hun dochter Maria Adriana te Veur in het huwelijk treden met de locomotiefpoetser Gerardus Hendricus de Vreede.

Het was in het begin van de 20e eeuw gebruikelijk om elkaar een briefkaartje te sturen wanneer men op vakantie was of gewoon even een dagje weg. Bijgaande briefkaart, verstuurd in 1927 vanuit Veur is verstuurd door Adrianus Hijdra en Catharina van der Meule. De geadresseerde is hun schoonzoon Gerardus Hendricus de Vreede. In bovenvermelde huwelijksakte staat dat hij in 1926 nog woonachtig was in Rotterdam.

Op 4 mei 1931 doet Adrianus Hijdra bij de burgerlijke stand van de gemeente Veur aangifte van het overlijden van zijn echtgenote Catharina van der Meule. Zij werd 72 jaar en overleed in het pand aan de Damstraat 29.

OVERGROOTOUDERS

Adrianus Cornelis Hijdra (1833-1903) en Maria Huijsman (1833-1894).

Zij huwen om 8 uur in de morgen op donderdag 5 mei 1859 voor de burgerlijke stand van de Gemeente Hof van Delft. In de akte lezen we, dat Maria Huijsman werd geboren in de gemeente Vrijeban maar thans woont in de gemeente Hof van Delft. Volgens deze trouwakte is haar vader Willem Huijsman watermolenaar van beroep.

Uit het bevolkingsregister van Stompwijk over de periode 1860-1870 blijkt dat het gezin woonachtig was op de Veenweg wijk H No.6

We maken een klein genealogisch sprongje en komen via de betovergroot-

Briefkaart van 1927 verstuurd door de familie Hijdra. Bron: archief Idsard Bosman

ouders, de oudvader en de oudgrootvader uit bij de oudovergrootvader Elsevier (Elst) Cornelisse Heijdra (1685-1756) en Anna Cornelisdr. Droogh (1702-1773).

Met de nodige veranderende fonetische schrijfwijzen van de namen van de ouders, zijn er binnen dit gezin te Nootdorp tien kinderen geboren:

- Cornelius (1722)
- Leendert (1723)
- Catharina (1725)
- Maria (1726)
- Cornelius (1728)
- Petrus (1731)
- Helena (1732)
- Petronella (1738)
- Anna (1739)
- Petrus (1744)

Op 17 augustus 1742 compareren den eersaamen Elsevier Heijdra en de eerbare Anna Droogh zich bij Johan Hector Scheffers zijnde notaris bij den Hove van Holland geadmitteerd tot Nootdorp. Zij geven bij de notaris aan alle voorgaande testamenten, codicillen te willen laten vervallen. In een nieuw familietestament willen ze laten bepalen onder welke voorwaarden bij plotseling overlijden van één van beide echtlieden de 'langstlevende' de inboedel en alle bezittingen verder dient te verdelen. Ook welke voogd er zal worden aangesteld voor hun (klein) kinderen. Het is waarschijnlijk dat Elsevier niet goed kon schrijven. We lezen bij zijn handtekening de volgende opmerking: 'Elsevier Heijdra heeft deese letteren tot sijn mercktecken selfs geseld' Zijn 'handtekening' was dus meer een persoonlijk merkteken dan een handtekening.

Nog een generatie verder komen we uit bij de oudbetovergrootvader Cornelis Jansz Heijdra (1659 -1728) en Johanna (Jannetje) Martens van Coppen (Koppen) (1660-1728). Zij trouwen te Veur op 7 mei 1720.

BOERDERIJ HIJDRA

'Oprichting 'eener bouwmanswoning' aan de Broekweg.'

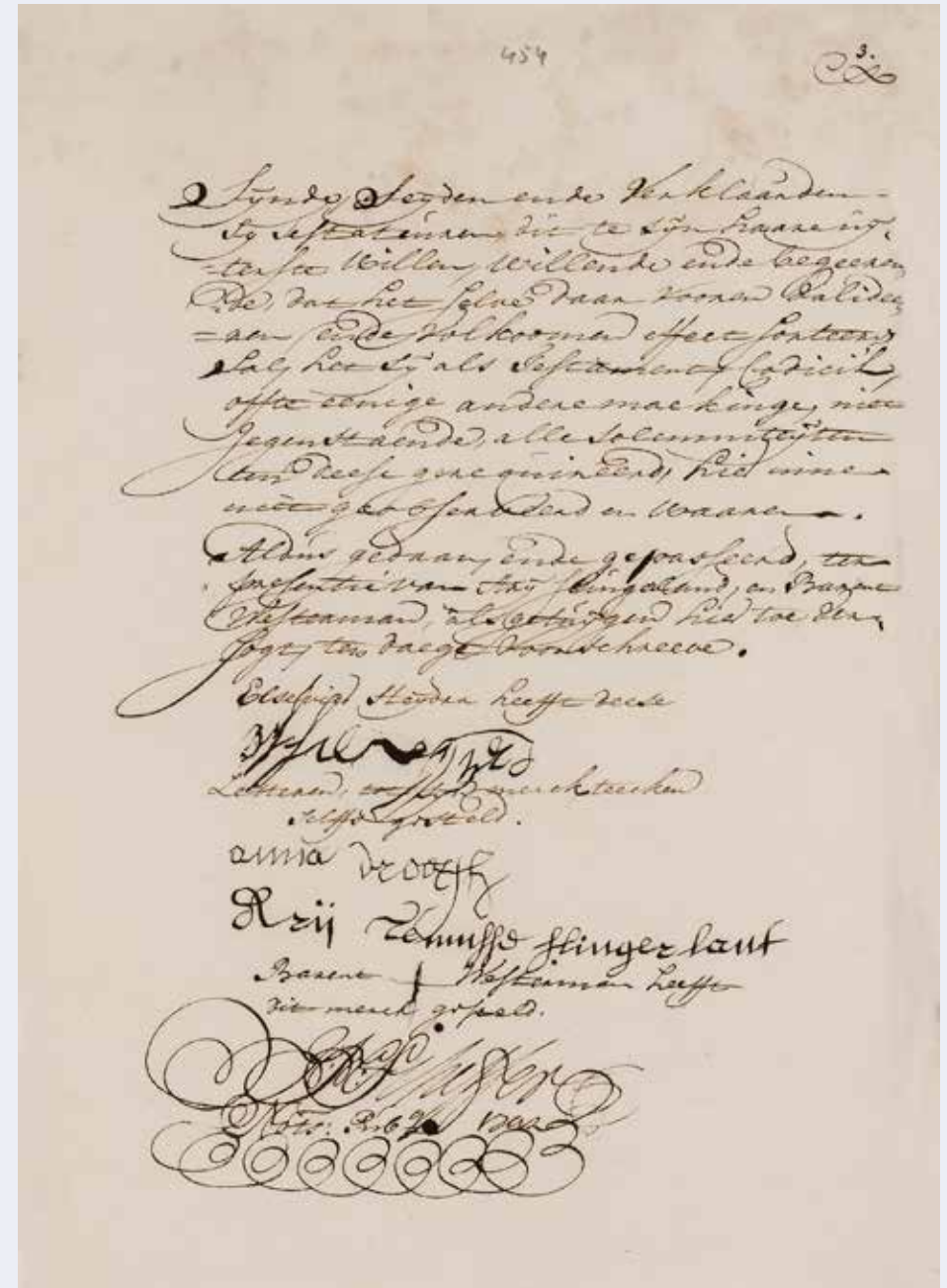
Adrianus Cornelis Hijdra is een zoon uit het gezin van de landbouwer Adrianus Hijdra en Catharina van der Meule. Als eigenaar van een perceel grond, kadastraal bekend als sectie H No. 66 te Stompwijk, dient hij op 3 juni 1911 een bouwvergunning in voor het realiseren van een bouwmanswoning.

Slechts enkele dagen later op 7 juni 1911, schrijft de gemeenteplichter de heer Audier aan het college van B&W dat de tekeningen voldoen aan de betreffende verordeningen en dat hierop geen aanmerkingen worden gemaakt. Met andere woorden: er mag gestart worden met de bouw.

Op de bouwtekening van juni 1911 zien we plannen voor een boerderij van het type 'langhuisboerderij'. Daarbij liggen het woonhuis en de stallen onder één dak in elkaars verlengde. Het geheel bestaat uit een opkamer; woonkamer met haard plaats; een zomerhuis met kastruimte en een slaapplaats (bedstee); boenhuis met koelbak en een vee stalling voor 35 stuks vee. Een separate schuur gaat dienst doen als wagenschuur, paardenstal en varkensschuur.

Erfgoed
 podium
 Leidschendam-
 Voorburg

Laatste blad met handtekeningen van het testament van Elsevier Heijdra en Anna Droogh van 17 augustus 1742. Bron: Notarieel archief Stadsarchief Delft.

Vrij van het zegelrecht en van de formaliteit van registratie, krachtens

125

1911

AANVRAGE OM VERGUNNING
VOOR HET
OPRICHTEN VAN EEN GEBOUW.

Aan Heeren Burgemeester en Wethouders
der Gemeente *Stompwijk*

Geeft met verschuldigten eerbied te kennen *Adrianus Cornelis*
Hijdra, wonende te *Voorburg Poststeede 91*
dat hij voornemens is, in de hoedanigheid van (1) *lijnman*
op een perceel grond, gelegen aan (2) *de Broekweg*
kadastraal bekend Gemeente *Stompwijk*, Sectie *76*,
No. *66*, een gebouw op te richten bestemd om gebruikt te worden als
(3) *Bouwmanswoning*
dat het werk zal worden uitgevoerd door (4) *Lies Craamers*

Reden, waarom hij uw College, onder overlegging der volgens art.
der verordening voor deze Gemeente, bedoeld in art. 1 der Woningwet, vereischte
bescheiden, beleedelijk verzoekt hem, ingevolge art. 5, eerste lid, onder a, der Woning-
wet, schriftelijke vergunning te verleenen tot voormelden bouw.

Leidschendam 3 Juni 1911 WELK DOENDE enz.
1911
Namens de *A.C. Hijdra*
Lies Craamers
Leidschendam

(1) In te vullen: eigenaar, erfpachter, opstaller, architect, aannemer of werkoos.
(2) In te vullen: de straat, weg, markt, plein of gaast, waaraan het perceel grond gelegen is.
(3) In te vullen: een woonhuis, villa, winkel, pakhuys, schuur enz.
(4) In te vullen: den naam van dengene die het werk maakt, indien dat een ander is dan de aanvrager.

N. S. No. 1770.

Originele bouwaanvraag van Adrianus Cornelis Hijdra 3 juni 1911
Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Aan
Heeren Burgemeester en Wethouders
Gemeente Stompwijk

Ondergetekende heeft de eer uw College
mede te stellen, dat hij heeft gezien de
teekening met omschrijving, van een bouw-
manswoning, ten behoeve van den heer
A.C. Hijdra te Voorburg.
Deze woning te plaatsen aan den *Broekweg*
Kadaster Sectie 76 n. 66. Gemeente Stompwijk
Dat hij gaanche omschrijving voldoeft
aan de verordeningen, en eene ondergetekende
hierop geen aanmerkingen worden gemaakt
in het voorgaande

Med. achtb. enz.
D. Audier
Gemeente opzichter

Leidschendam 7 Juni 1911

Brief gemeenteopzichter Dirk Audier 7 juni 1911.
Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

VULNOMMER	DAG TEKENING EN JAAR DER TOEGE- VOER-	FAMILIENAAM <small>(Vanlijnen der vaders)</small>	VOORNAMEN <small>(Zijdel. geslachten)</small>	W. nummer F. nummer	DAG TEKENING EN JAAR DER TOEGE- VOER-	GEMEENSCHAPPELIJKE GEBORTEPLAATS <small>(Het verspreiden der personen over onderscheiden, van het land naar woonplaatsen)</small>	BESCHRIJVEN STAAT		KERKE- LIJKE TOEGEHOR- TENIS	AMT, HOOFDSCHAP OF DIENST, WAARVOOR MET HET HOOFD IN LANSCHAPPEL <small>(Het moet bepaald ver- dellen, met opzet aan de overreken- ning naar het getal)</small>	HUWING <small>(Huwel. geestl. ver- rijkt, koninkw.)</small>	DAG- TEKENING EN JAAR DER TOEGE- VOER- EN DE GEMEENTE	VOOR WOONPLAATS <small>(Het verspreiden der personen over onder- lijnen, het land naar woonplaatsen)</small>	DAG- TEKENING EN JAAR VAN HET VERTEER UIT DE GEMEENTE	WAAROM TEGEGAAN <small>(Geslacht en geslacht over onderscheiden, het land naar woon- lijnen)</small>	DAG- TEKENING EN JAAR VAN HET VERTEER UIT DE GEMEENTE	OPGAVE DER WETTEL DER LIDEN	OPMERKINGEN	
							Opzet de aanwijzing	Veranderingen in last Afschrijving											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	1900	Hydra	Adrianus	1900	14	Stompwijk													
2	1900	Boer	Arnolda	1900	11	W	21 Juni 1903												
3		Landen van de	Joannes Petrus	1900	13	Stompwijk													
4		Landen van de	Agatha Wilhelmina	1900	5	Stompwijk													
5	27 Juni 1903	Landen van de	Adrianus	1903	26	Stompwijk													
1	1900	Hydra	Adrianus	1900	14	Stompwijk													
2	1900	van der Meule	Catharina	1900	14	Stompwijk													
3	1900	id	Adrianus	1900	14	Stompwijk													
4	1900	id	Anna Catharina	1900	14	Stompwijk													
5	1900	id	Anna Catharina	1900	14	Stompwijk													
6	1900	id	Anna Catharina	1900	14	Stompwijk													
7	1900	id	Anna Catharina	1900	14	Stompwijk													
8	1900	id	Anna Catharina	1900	14	Stompwijk													
9	1900	id	Anna Catharina	1900	14	Stompwijk													

Vermelding van het gezin van Adrianus Hidra en Catharina van der Meule.
Bron: Bevolkingsregister van Stompwijk over de periode 1900-1922

1926

№ 15

Heden den zes en twintigsten October 1926
zes en twintig, zijn voor mij, Ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente
VEUR, in het openbaar in het huis der gemeente verschenen, ten einde een huwelijk
aan te sluiten:

Gerardus Hendricus de Vreede, twee en dertig
jaren, geboren te Stompwijk, gemeente
de Rotterdam, samen de laatste zes maanden lastdijkt ge-
weerd, hebbende de ten meereuyrige zoon van Jacobus
Theodorus de Vreede en Francina van Thagen, twee
overleden.

en
Maria Adriana Hijdra, vijf en twintig jaren,
junder beoef, geboren te Voorschoten, gemeente de Veer
meereuyrige dochter van Adriaan Hijdra, zes en zestig
jaren en van Catharina van der Schellen, zeven en
zedig jaren, beiden junder beoef en samen de ten
seboeparenten hebben verzogelijc een uithuwelc samen
gebrude alle

de vaders der comparante, alhier tegenwoordig, verklaren
den hennet toestemming te verleenen tot de voltrekking
van het huwelyc.

De afkondiging van dit huwelyc is zonder stuiting geschied alhier en te
Rotterdam, ten tweeden October

laatsleden.

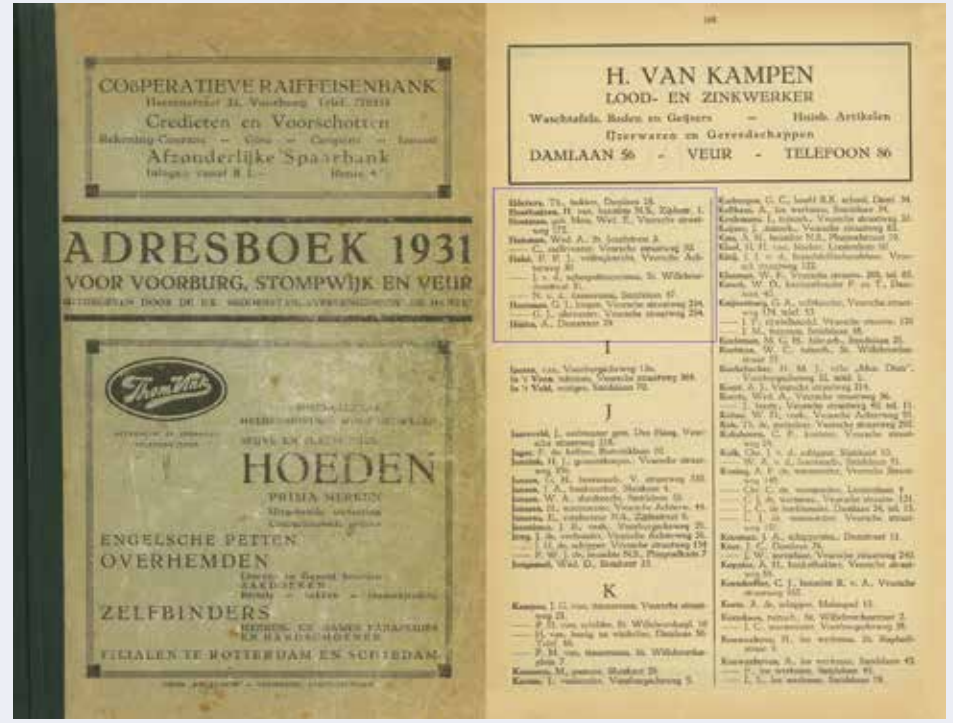
Ik heb de aanstaande echtgenooten afgevraagd of zij elkander nemen tot echtgenooten
en gezamenlyc de plichten zullen vervullen, welke door de wet aan den huwelyken staat
verbonden zyn. Nadat dere vragen door hen bevestigend beantwoord werden, heb ik, in
naam der wet, uitspraak gedaan, dat zij door het huwelyc aan elkander zyn verbonden.

Als getuigen waren tegenwoordig: Martinus Johannes Hijdra,
twee en dertig jaren, landbouwer, gemeente de Stompwijk,
broeder der Alheid en Hendricus Hendricus de Vreede,
zes en dertig jaren, smeltkuisacht, gemeente de Veer,
broeder van den bruidegom.

Waarvan alle, welke overeenkomstig de wet is voorszeyden.

G.H. de Vreede
M.A. Hijdra
A.B. Huybrecht
C. van der Meer
M.J. Hijdra
G.H. de Vreede
W. Kieffer

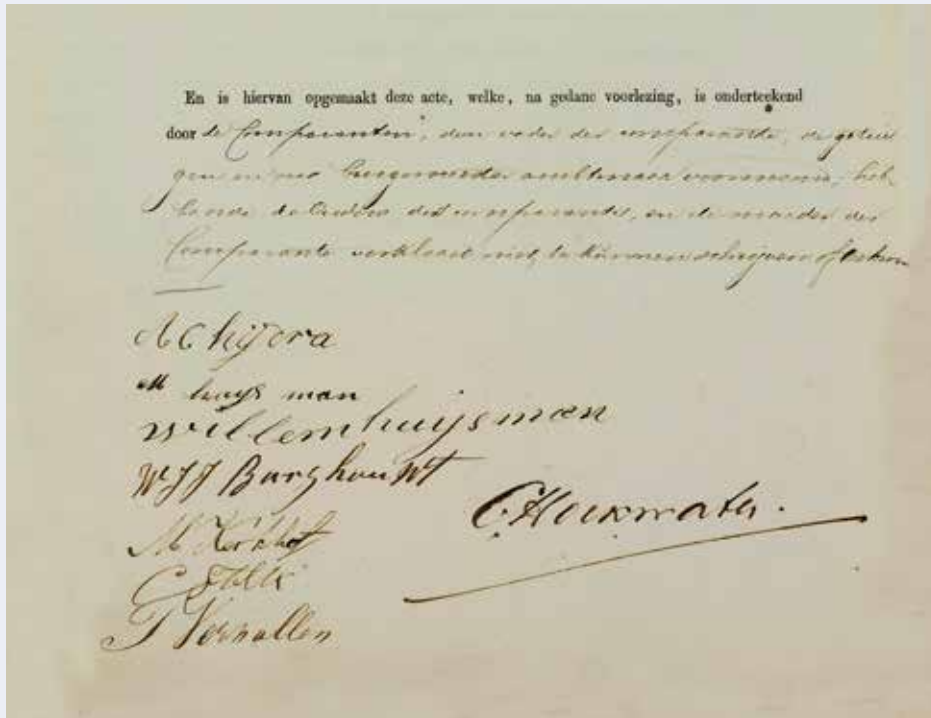
Huwelijksakte Maria Adriana Hijdra – Gerardus Hendricus de Vreede uit 1926.
Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Vermelding Adrianus Hijdra op het adres Damstraat 29 Bron: Adresboek Veur 1931

Het pand ligt aan de rand van een ruige uitgestrekte polder waar men eeuwenlang het 'bruine goud' had gewonnen (turf). De Broekweg is gefaseerd geschikt gemaakt voor woningbouw. Tussen 1906 en 1908 werden de woningen aan de Broekweg met de huisnummers 2-48 en 52-128 gerealiseerd. De metselaar en aannemer de heer H.K. de Zwart liet op huisnummer 50 een pakhuisje voor berging van kruideniers en grutterswaren bouwen. In 1909 werd begonnen met de bouw van de woningen met de huisnummers 19-69 die aan de andere kant van de straat liggen. Op de foto uit 1910 is de voortgang van de bouw goed te zien.

WAAR KWAM DE FAMILIE HIJDR A VANDAAN?
De genealogische uiteenzetting heeft als uitgangspunt Adrianus (Aad) Petrus Johannes Hijdra, geboren 7 maart 1929 aan de Broekweg 65 te Stompwijk. Adrianus Petrus Johannes zal in juni 1954 in het huwelijk treden met Cornelia Margaretha Elisabeth van Bohemen. Zij werd geboren op 30 augustus 1928 in het pand aan de Veursestraatweg 131b te Veer en was de oudere zus van Ignatius (Igo) Leonardus Adrianus van Bohemen. In de loop van de jaren zou Cornelia van Bohemen niet alleen haar taak als moeder vervullen met een gezin van vijf kinderen maar

Ondertekening huwelijksakte van Adrianus Cornelis Hijdra en Maria Huijsman.
Bron: gemeentearchief Delft.

bestierde zij ook de camping. De separate schuur uit 1911 ging dienstdoen als kantine en in de overgebleven ruimte kwamen er kamers voor de kostgangers welke van maandag t/m donderdag konden overnachten op de boerderij.

DE OUDERS

De ouders van Adrianus Petrus Johannes Hijdra waren Martinus Johannes Hijdra en Theodora Wilhelmina Hofstede. Zijn vader werd geboren op 17 februari 1894 'des namiddag's ten acht ure in het huis staande in wijk C nummer 91 te Voorburg', zijn moeder werd geboren op dertig juni 1891 in wijk C No. 52 te Loosdui-

nen. De landbouwer Martinus Johannes zal op 28 mei 1919 te Loosduinen in het huwelijk treden Wilhelmina Hofstede. Martinus Johannes is dan 25 jaar en zijn bruid is 27 jaar.

Uit gegevens van de gezinskaart van Stompwijk uit de periode 1920-1939 blijkt dat het gezin woonde aan de Broekweg 65, dit adres werd later huisnummer 125.

Binnen het gezin van Martinus Johannes Hijdra en Theodora Wilhelmina Hofstede werden tussen 1920 en 1932 liefst 6 dochters worden geboren:

- Catharina Maria (1920)
- Catharina Maria Petronella (1925)
- Maria Jacoba (1926)
- Wilhelmina Cornelia Maria (1927)
- Johanna Theodora (1930)
- Petronella Maria (1932)

De enige zoon uit dit gezin, Adrianus Petrus Johannes geboren in 1929 zal samen met zijn vader Martinus Johannes Hijdra (1894) het fundament leggen voor de realisatie van het later zo bekende partycentrum Hijdra aan de Broekweg. In de loop van de jaren transformeerde de boerderij van de familie Hijdra tot een veelzijdig bedrijf.

CAMPING EN KARTBAAN

In 1961 werd de camping op het terrein van Hijdra feestelijk geopend. Het lint werd plechtig doorgeknipt door Thea Hijdra en burgemeester Banning.

Eén van de campinggasten was de familie Swart. Hun drie zoons waren lyrisch van de kartsport en vroegen of zij wellicht op het terrein van de familie Hijdra een stukje grond mochten huren voor de realisatie van een eigen kartbaan. Naar aanleiding van dit idee heeft de heer Swart op vrijdag 14 december 1962 een onderhoud met burgemeester Banning. Op 27 december schrijft de heer Swart een brief aan den Hoog Edelachtbare heer H.A.C. Banning waarin hij goedkeuring wenst te vragen voor de aanleg van de skelterbaan welke zal bestaan uit een lengte van 610 meter met een breedte van 7 meter. Aan alle veiligheidsmaatregelen is gedacht inclusief een parkeer-

ruimte met tegelvloer van 800 vierkante meter. Het circuit zal worden gebruikt voor het rijden van skelters, doorgaans door particulieren maar ook in clubverband zodat iedereen boven de 12 jaar tegen betaling met deze nieuwe sport kan kennismaken. In de wintermaanden zou deze baan kunnen dienstdoen als schaatsbaan voor de jeugd. De heer Swart sluit de brief af met de woorden 'In afwachting van Uw eventuele spoedige berichten, verblijf ik inmiddels met de meeste hoogachting'.

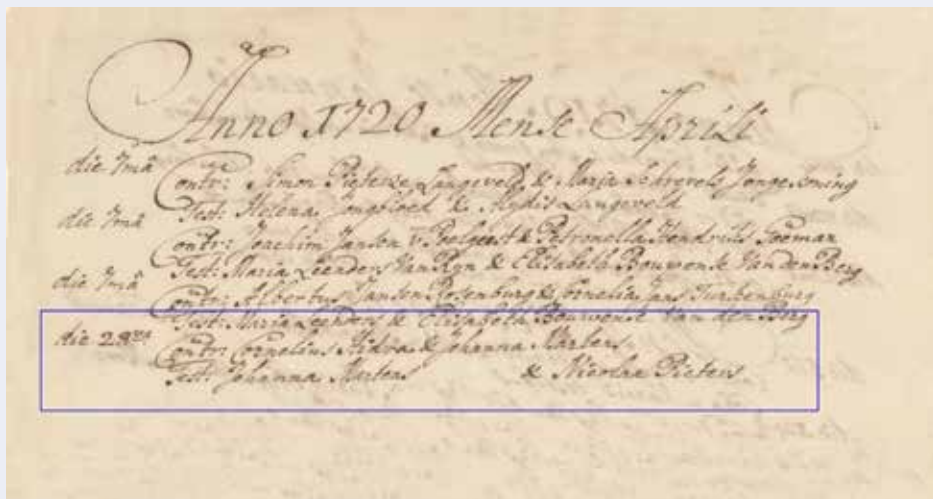
Hoewel de Kartodrome enthousiast een nieuwe sport introduceerde in de regio, was niet iedereen daarvan gecharmeerd. Buurtbewoners klaagden over de herrie. Hoewel er maar een paar wedstrijden per jaar plaatsvonden was het toch reden genoeg om de pers te zoeken met de klachten.

In 1963 werd het 'Kartodrome' geopend. Op dit zeshonderd meter lange parcours werd door de vele liefhebbers menig 'gevecht' geleverd. Grote namen waren in de loop der jaren aanwezig zoals Nederlands kampioen John van Galen en Rob Slotemaker en Jan Lammers. Beelden van de georganiseerde Grand Prix werden destijds uitgezonden in het tv-programma 'Sport in Beeld'

Ondanks alle inspanningen en de onvermoeibare handelsgeest van de heer Hijdra moet hij met lede ogen toezien dat de eveneens gerealiseerde kunstskibaan niet het succes is geworden wat hij voor ogen had. In een krantenartikel in het Algemeen Dagblad van 6 december 1966

Volgsnummer.	Dagteekening en Jaar der inschrijving.	FAMILIENAAM. (Familienaam der vrouw.)	VOORNAMEN. (Voluit geschreeven.)	Geslacht. M. (manlijk) V. (vrouwlijk)	Bijdrage van elken per- soon van het huwelijk van het huwelijk. (Niet in geld, maar in andere wijze.)	Dag- teekening en Jaar der Gehoorde.	Gehoordeplaats. (Met aanteekening der proce- den voor inschrijving, van het land voor veranderingen.)	Burgerlijk staad.		Tek- genootschap. (In bepaald of niet.)	Ampt, Hoofdbroep of Beroop, waarslor men het hoogst is aangelegd.	Huising. (Staat, gracht enz., wijk, huisnummer.)	Dag- teekening en Jaar der verlijting in de Gemeente.	Vorige Woonplaats. (Met aanteekening der proceden voor in- schrijving, het land voor veranderingen.)	Dag- teekening en Jaar van het vertrek uit de Gemeente.	Waarheen vertrokken. (Gemeente in provincia van inschrijving, het land voor veranderingen.)	Dag- teekening en Jaar van het Overlijden.	Opgaven omtrent het weinig Domicilie.	Aanmerkingen.	
								W. (woning) N. (niet)	V. (verandering)											
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	
1	✓	Hijdra	Adrianus Cornelis	M.	1000	1800	Stompwijk	11.		Wijk	ambtenaar	Wijk								hij is niet in de gemeente
2	-	Huijsman	Maria	V.	1000	1800	Stompwijk	11.												
3	✓	Hijdra	Adrianus	M.	2000	1800	Stompwijk	11.												
4	✓		Cornelia	V.	1000	1800		11.												
5	✓		Verlora	V.	1000	1800		11.												
6	✓		Verlora	V.	1000	1800		11.												
7	✓		Verlora	V.	1000	1800		11.												
8	✓		Verlora	V.	1000	1800		11.												
9	✓		Verlora	V.	1000	1800		11.												
10	✓		Verlora	V.	1000	1800		11.												

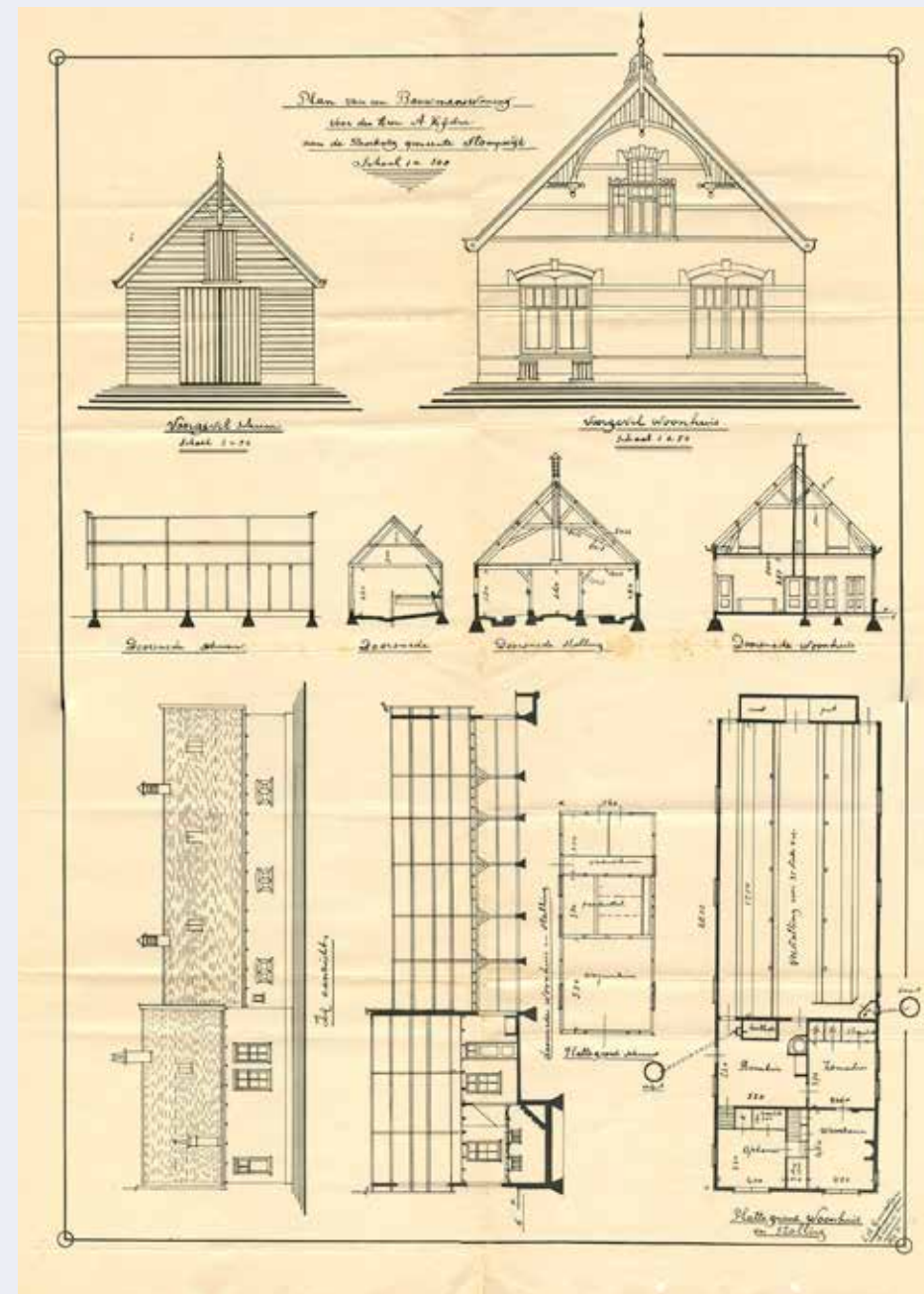
Registratie gezin Adrianus Cornelis Hijdra en Maria Huijsman.
Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Registratie huwelijk Cornelis Heijdra en Johanna Martens van Koppen op 7 mei 1720.
 Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Woningen aan de Broekweg in 1910. Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Schetsontwerp van de te realiseren bouwmanwoning aan de Broekweg, behorende bij de aanvraag van 3 juni 1911. Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Maaltijden - Traiteur - Catering

GEZOND

Damstraat 4 - Leidschendam
070-3204739 - www.vanrijnculinaire.nl

Kampeerterein in Leidschendam

Er demonstreert zich een steeds groter tekort aan kampeerruimte in de omgeving van Den Haag, de bestaande centra zijn overvol en gelegenheid om nieuwe te stichten is er nagenoeg niet. Dit heeft ertoe geleid, dat de heren M. M. G. v. d. Lubbe en A. Hijdra te Leidschendam het plan hebben opgevat om een kampeercentrum te stichten te Leidschendam.

Zij hebben daarvoor het oog laten vallen op een terrein van 3½ hectare aan de noordzijde van de rijksweg 4a, ter hoogte van de Broekweg. De eigenaar, de heer A. Hijdra, wil dit wel hiervoor beschikbaar stellen. Dit terrein biedt, naast het voordeel, dat het vlak bij Den Haag is gelegen, bovendien het geheel opgenomen zijn in de sfeer van het Hollandse polderlandschap, dat van hieruit terstond te bereiken is voor fiets- en wandeltochten.

De A.N.W.B. toonde zich terstond zeer enthousiast over dit plan en heeft reeds haar volledige steun toegezegd. Ook de burgemeester van Leidschendam stond er zeer welwillend tegenover.

De heren hebben bij de diverse instanties hun verzoeken om vergunning reeds ingediend; natuurlijk zal, om deze te verkrijgen, aan verschillende voorwaarden betreffende de accommodatie moeten voldaan. Zodra gunstig is beslist, zal men met de voorbereidingen beginnen zodat het terrein bij het volgende seizoen in gebruik kan worden genomen.

Realisatie kampeerterein op het terrein van A. Hijdra. Krantenartikel Het Binnenhof 19 augustus 1960

De officiële opening van de camping in 1961. Foto van G.W. van Duinen Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Al meer dan **100 jaar**

Specialist in woonplezier

ASSORTIMENT

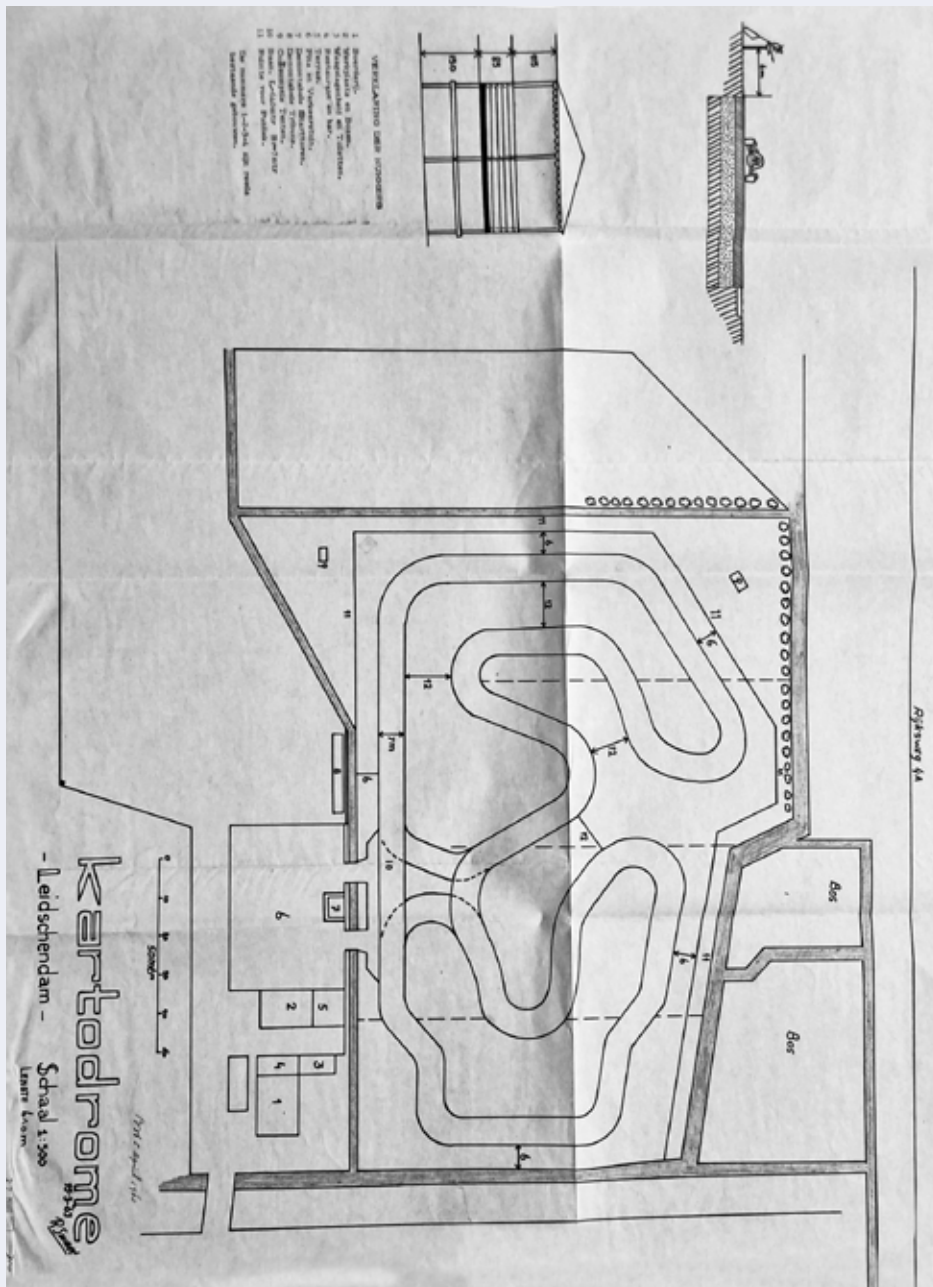
- Buitenzonwering
- Raambekleding
- Vloeren
- Behang en verf
- Kasten op maat
- Shutters
- Gordijnen
- Bedden en boxsprings
- Interieurontwerp in 2D en 3D

Binnenspecialist Schuijt
Damlaan 76, 2265 AP, Leidschendam
E schuijt@binnenspecialist.nl
T 070 3201400

BINNENSPECIALIST
SCHUIJT

Advies, inmeten en montage: geen zorgen, wij nemen alles uit handen!

Tekening te realiseren 'Kartodrome' van 27 maart 1963
Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Leidschendamers willen verhuizen omdat Kartodrome zoveel lawaai maakt

Grote ongerustheid heerst er onder de bewoners van de Jan van Galenstraat, welke grenst aan de kartingbaan van de kartodrome Leidschendam, die twee weken geleden de poorten opende.

De karts maken een hels lawaai en dat is niet om uit te houden, zegden de bewoners. Men kan niet begrijpen, dat het gemeentebestuur ooit toestemming heeft gegeven deze baan in een bebouwd

gedeelte van de gemeente aan te laten leggen.

De directie van de kartodrome geeft gelukkig alle medewerking om het geluid, dat de karts maken, zo gering mogelijk te doen zijn. De meeste hinder wordt van de wedstrijd-karts ondervonden. En gelukkig vinden er slechts vijf keer per jaar wedstrijden plaats. Maar dat vinden de bewoners dan ook vijf keer te veel.

Krantenartikel Voorburgse Courant 2 augustus 1963.
Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Op het „Kartodrome“ van Leidschendam zijn zaterdag en zondag de wedstrijden om de Grote Skelterprijs van Nederland gehouden. De regen was zaterdag wel overvloedig. Van Wingerden (65), B. Noordijk (60) en Jan van Osch (70), gieren hier door een wel zeer vochtige bocht tijdens de wedstrijden van zaterdag.

Skelterraces in Leidschendam.
Bron: krantenartikel Nieuwe Winterswijksche Courant 19 augustus 1963

N.V.
Kartodrome

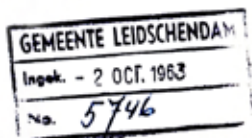
exploitatie van kartcircuit, anti-slipschool, trampolines
kinderverkeers- en speeltuin.

secretariaat:
bezuidenhousweg 329
's-gravenhage
telefoon: 070.723838
bank: zuid-holl. bank n.v. 's-gravenhage

circuit:
broekweg 125
leidschendam
telefoon: 01761-3714

's-gravenhage, 24 september 1963.

Aan de Edelachtbare Heer H.A.C. Banning,
Gemeentehuis,
te: Leidschendam.

Edelachtbare Heer,

Hiermede verzoeken wij U beleefd om toestemming tot het plaatsen van een demontabele skibaan van een constructie volgens bijgaande tekening op het terrein "Kartodrome", Broekweg, Leidschendam.

De baan zal 7 meter hoog, 50 meter lang en 6 meter breed zijn. De oppervlakte is gemaakt van geprepareerde borstels. De Nederlandsche Skibond en de Algemene Nederlandsche Wielrijdersbond hebben deze baan als officieel erkend.

Zoals de tekening aangeeft zal de baan geplaatst worden op een afstand van \pm 100 meter van de dijk en tegen de bomen van de rijksweg, zodat de omwonenden geen uitzichtbelemmering hebben en de baan voor de weggebruikers onzichtbaar zal zijn.

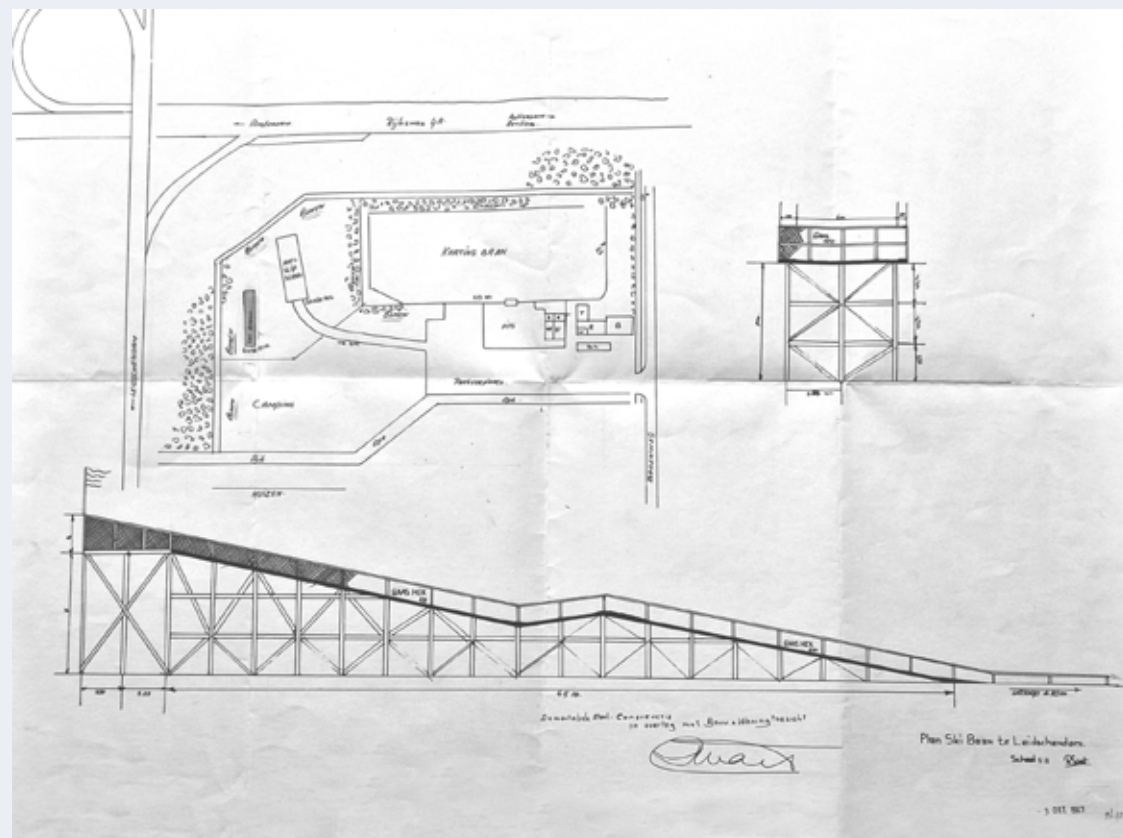
Hopende op een spoedige beslissing, verblijven wij met de meeste,

hoogachtung,
N.V. KARTODROME

(Ed.H. Swart).

Bijl. tekening

Plannen voor de realisatie van de skibaan in oktober 1963.
Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

belicht de heer Hijdra de situatie over de tegenvallende bezoekersaantallen. De baan van tachtig meter lang is van hoogwaardig kwaliteit en vergelijkbaar met de andere drie andere kunstsibanen in Nederland. De kosten van tien gulden per lesuur (inclusief huur van de ski's en schoenen) zouden wellicht debet kunnen zijn aan het tegenvallende succes van deze baan. Ook na contact met de afdelingen van de Nederlandse Skivereniging en een korting van 50% op het lesuur blijft het beoogde succes uit.

Mede door de hoge kosten en de afnemende animo van deze sport werd besloten om in 1970 noodgedwongen het 'Kartodrome' te sluiten. Het was een fijne maar vooral bijzondere tijd.

UITBREIDING HORECAFACILITEITEN

In februari 1998 krijgt Hijdra, onder de naam Hijdra Holding BV een drank en horeca vergunning voor de uitoefening van het horecabedrijf. Samen met hun ouders behoren de zoons Martin en

De skibaan in het skeltercentrum Kartodrome aan de Broekweg in 1967.
Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Europese kampioenschappen karten in Leidschendam 16 augustus 1964.
Bron: Beeldarchief Nationaal Archief, foto van Hugo van Gelderen (Anefo)

Karting in Leidschendam met Dick Staalduinen (no.33) in duel met Guido Sala (no.1) op 20 juni 1965.
Bron: Beeldcollectie Nationaal Archief, foto Nationaal Archief CCO.

Het Leidschendamse Krantje

PERSONEEL GEVRAAGD

PARTY BOERDERIJ HIJDRA
Wie ons kent, vindt niet meer.

Op korte termijn
zijn wij op zoek naar
een enthousiaste

**MEDEWERKER
BEDIENING M/V**

(18-32 jaar)
Werktijden in overleg.

Wil je meer informatie of telefonisch reageren,
bel dan bij voorkeur tussen 10.00 - 12.00 naar
070 - 327 37 14.

Broekweg 123 - 2266 LG Leidschendam
Tel. 070 - 3273714
22 wijzen, artikel 24.

Advertentie uit Het Leidschendamse Krantje
13 april 2000, medewerker bediening gevraagd
bij Party boerderij Hijdra aan de Broekweg 125
Leidschendam.

Peter inmiddels tot het bestuur van
deze Holding. De beiden broers hebben
samen met de rest van de familie dit
bedrijf uitgebouwd tot een multifuncti-
onele locatie voor (bedrijfs)feesten, high
tea, walking diner of de mogelijkheid
voor een condoleance bijeenkomst.

Nog steeds worden in Party Boerderij
Hijdra mensen in een gastvrije omge-
ving ontvangen. Interesse in een feestje?
Ga naar www.partyboerderijhijdra.nl

Idsard Bosman

TOBBEN MET DE WAS

De was is een huishoudelijke taak met een lange geschiedenis. Een geschiedenis van bleekers, van ziederijen, van wasmachines en overheidsinstructie voor het 'waschen', maar ook de stome-rijen. In dit artikel gaan we via de ontwikkeling van de wasmachine naar de bekende Leidschendamse bleekers en via de familie Van Kan naar het wassen in de 20e eeuw.

Het is al lang geen noviteit meer om via een app. op je smartphone of tablet je wasmachine op afstand te bedienen. Indien gewenst blijf je als de was rustig draait op de hoogte van het gebruikte wasprogramma, de tijdsduur, de hoeveelheid water en het optimale gebruik van je wasmiddel. Als je na een dag hard werken thuiskomt is de was klaar, lekker schoon en fris. Zogezegd: 'een kind kan de was doen'.

Deze uitdrukking komen trouwens voor het eerst tegen in een advertentie van de wasmachine fabrikant VELO uit 1910.

In 1898 richtte twee oud-medewerkers van de Holland Amerika Lijn een handelsmaatschappij op onder de naam A. van der Laan en Co. Het bedrijf vestigt zich in respectievelijk New York en Rotterdam, waar beiden compagnons de heren A. van der Laan en Johan Maurits Bosch zich gezamenlijk bezighielden met importeren van patentloze wasmachines. In 1901 importeren zij de eerste

wasmachine vanuit New York naar Rotterdam. De handelsprijs van deze machines bedroeg destijds honderdvijfentwintig gulden per dozijn, dus globaal tien guldenvijftig per stuk.

Maar het importeren van deze houten wasmachines bleek omslachtig. In 1903 kreeg de pas aangestelde bedrijfsleider Haatje Kema opdracht van de heer Bosch om een meer gebruiksvriendelijke en efficiëntere wasmachine te ontwikkelen. Met zijn achtergrond vanuit de Gazelle-fietsenfabriek ontwikkelde de heer Kema met fietsonderdelen op de wastobbe een werkende handslinger. Zodat volgens de advertenties van die tijd 'een kind de was kon doen'. De houten waskuip werd gemaakt van Indisch teakhout deze houtsoort was goed bestand tegen het warme sop. De naam van de handelsmaatschappij werd veranderd in VELO, verwijzend naar het woord Vélocipède.

Maar ook elders in de wereld stond de ontwikkeling van de wasmachine niet stil. Ook het merk THOR zetten zijn eerste schreden op de markt. Zo blijkt uit een advertentie uit 1909.

Dat deze wasmachine annex wringer van Thor 'elektrisch' was moeten we ruim nemen. Rond 1900 was het simpelweg geen gemeengoed dat men thuis als particulier kon beschikken over elektriciteit. Het gebruik hiervan was voorbestemd

Velo-Waschmaschine.

Waarom zullen de huisvrouwen zich nog zoo afbeulen aan de waschkuip zooals voorheen?

De Velo-Waschmaschine is er thans!

Ze wast zoo gemakkelijk dat een kind de wasch kan doen zonder vermoeienis.
 Ze wast beslist schoon in vijf minuten.
 Ze wast wollen goederen zoowel als de fijnste blouses.
 Geen scheuren, geen slijten, geen roesten, geen nazien, geen naboemen, geen bleekpoeder.
 Wordt met twee jaar schriftelijke garantie verkocht.
 à Contant en op afbetaling.
 Wordt op aanvraag op proef geleverd.
 Huisvoeders! verzuimt niet het proefwasschen bij te wonen met de Velo-Waschmaschine, iederen Maandag van 2-4 en Woensdag van 10-12 uur, in het verkooplokaal dezer machines

Vuchterstraat G. 6.

Advertentie Velo wasmachine 'Ze wast zoo gemakkelijk dat een kind de wasch kan doen'.
 Bron: Provinciaal Noord Brabantsche Dagblad 14 november 1910.

Reclame voor de Velo wasmachine en tafelmangel in 1912. Bron: onbekend

voor zakelijke doeleinden. De eerste steen voor de elektriciteitscentrale van de ZHESM (Zuid Hollandse Electriche Spoorweg Maatschappij) aan de Westvlietweg voor de Hofpleinlijn werd immers pas in 1902 gelegd.

In 1911 kwam het Duitse merk Miele met de eerste wasmachine met een elektromotor.

De fabrikant was blijkbaar zo overtuigd van de hoge kwaliteit van deze nieuw ontwikkelde wasmachine dat hij adverteerde met de volgende tekst:

'Mevrouw, als U een wasmachine had besteld die volgens u eigen ideeën was

gebouwd, kon hij niet beter passen dan deze. Toch hebben we hem zo gebouwd dat hij voor ongeveer honderd dollar te koop is. Koop geen wasmachine voordat u hem gezien heeft. Met onderstaande coupon krijgt u een volledig geïllustreerd boekje. Stuurt u ons een bericht en wij sturen deze nieuwe Thor wasmachine naar u thuis voor een gratis proefperiode. Hurley Machine Company 22 nd. Street en 54th. Avenue Chicago. Gefabriceerd in Canada door Thor Canadian Co. Limited Toronto'

William Blackstone, een koopman afkomstig uit Indiana in de Verenigde Staten fabriceerde in 1874 een wasmachine als verjaardagscadeau voor zijn vrouw,

The THOR
At Work
Washing
Clothes

Does Everything

But Hang Out the Clothes

Washes and Wrings by Electricity
Keeps the Water Continually Hot

THOMAS A. EDISON never dreamed that electricity would be made to save woman so much hard work. With this wonderful machine in your home you will never dread wash day again. The hard work and the muss and fuss will all be a thing of the past.

Thor Electric Washer and Wringer

FREE TRIAL—EASY TERMS—FREIGHT PREPAID

The Thor-Electric Washer and Wringer works so simply, washes so beautifully and does it so quickly that the hardest, most disagreeable work of the whole week becomes the easiest. It isn't necessary to put the clothes to soak over night; in fact, it isn't even necessary to heat the water on a stove. A little heater attached under the metal body of the machine heats the water in a few minutes ready for the clothes and keeps it hot during the entire wash—saving the work of carrying the hot water.

In washing, the clothes are placed in a wooden cylinder which turns around in the boiling hot suds a number of times in one direction and then, by itself, without any attention on your part, turns the same number of times in the opposite direction—thus spreading out the clothes into new positions, keeping them from packing in a wad and allowing the steaming suds to get to every part of them—this changing motion is kept up until the clothes are most thoroughly and beautifully washed—so clean that you need never touch a hand to them—no rubbing of wrist or collar bands will ever be necessary.

The Washer is on casters—easy to move about—will go through an ordinary door. Body is made of metal, cannot warp or leak—is as easily kept clean and sanitary as a wash bowl. Nothing to get out of order; nothing cheap or shoddy but a high grade machine built to last and be a permanent labor-saver and nerves-saver in your home. Washes and wrings everything, from delicate laces to blankets, at a cost of 2 cents an hour. Does a day's work in two hours. Saves fuel—saves clothes—saves woman.

We furnish free with the Thor-Washer a three-roll Wringer—it wrings the clothes by electricity and is really two wringers in one. When clothes are clean you turn a knob, the washer stops, the wringer starts

—you wring the clothes from the suds through the lower set of rolls into the rinse water, then without reversing the wringer or doing a thing to it, you simply run the clothes out of the rinse water back through the upper set of rolls. The suds and the rinse water never mix.

After the washing and wringing are done you can use the motor to run your sewing machine, ice cream freezer, food chopper or any light running machine you may have. This you do by the use of a simple rod we furnish when desired. One end of rod attaches to the wheel of the washer, the other end to the machine you want to run—so simple a child can attach and use it. Think of the hard work this rod can save you—it makes the THOR a regular little power plant—wash-woman, house-maid, laundress, and man-of-all-work, all in one—the busiest, handiest, little worker in the house. It gets no wages and never refuses to work.

We know so well what the THOR-Electric Washer and Wringer will do that we want to ship you a machine on four weeks free trial. We will send it freight paid, at our risk. Your washer will reach you ready to run. All you need to do is to take out one of your electric lights, insert the plug into the light socket, put in the water and clothes, turn on the electricity and start the machine to washing—no electrician or machinist necessary. If machine proves our claims and satisfies you in every way, keep it—if not, send it back at our expense. You are out nothing. This offer is open to all responsible people.

Should you not have electric power connection you will want the THOR POWER Washer, which we furnish with small compact gas or gasoline engine attached to washer, instead of the electric motor. The power machine is no more bother to run than the electric and is just the same in every other way. Then we have a Hand Washer—the only hand bearing washer built—it does the same splendid work as the electric or power machines. It runs easier than any other hand washer and does a class of work no other hand washer ever did.

Fill out the Coupon below—send it today and we will send you our free booklet—"The Easy Way Wash Day," illustrating and describing in detail all our machines and explaining how they pay for themselves in a short time in actual money saved. Write today—Now.

Agents Wanted for Open Territory

Cut out this coupon and mail today

HURLEY MACHINE CO.
155 S. Jefferson St., Chicago

Send me free booklet, "The Easy Way Wash Day," describing Electric, Power and Hand Machines with prices. (Uncensored one desired).

Name.....
Address.....
City..... State.....

Advertentie voor het wasmachinemerkt Thor uit 1909 Bron: Internet.

An Amazing New Washer

by the makers of world-famous Thors

Madam

—it will change your whole idea of what a washer should do—and how a washer should look—and what a washer should cost.

Thor

THE makers of world-famous Thor Washers now announce their greatest achievement in washing machine design, efficiency and speed.

This machine, madam, will change your whole idea of what your washer should do and how it should look and what it should cost. It is unlike any other machine on the market, in the features that really count.

Outstanding among these features are:

1. **Beauty.** Never have you seen a washer so pleasing to look upon—so easy to work with. It is utterly different in color—a soft, silvery gleam that for a moment you can hardly believe is in a washing machine. A famous color designer discovered its beauty after dozens of colors had been tried and discarded. See—in history is a real treat. And why shouldn't a washer be a thing of beauty?

2. **Life-time tub.** You would hardly believe this beautiful color to be green-backed porcelain enamel—inside and out. But it is. And you know what that means. A finish that's harder than steel—and is easy to wipe clean as a china dish.

3. **Widest tub.** Note how the top of its generous-sized tub has been made the full width of the tub itself. Look at this feature in comparison with the old-type small openings. Easy to put clothes in—easy to lift them out. A feature that adds speed and convenience.

4. **Rubber guard, vibration-proof lid.** A round guard of wear-proof rubber encircles the top of the tub. The lid has weight

of its own, entirely eliminating lid vibration and rattles. Water cannot splash through. The entire operation of the machine is made quieter and more efficient. A closest, more ordinary washer has never been built.

5. **Non-splash—new discovery in clothes.** This amazing new Thor employs the proved principle of agitation used so successfully in its predecessor—the Thor 2 Agitator. Tests conducted repeatedly at a well-known university show it to be the only washer of its type that thoroughly cleanses shirt cuffs and collars in one washing without soaking. Its new speed and kind-ness to clothes will win you with one trial.

6. **Simple, compact, easy to operate.** The pictures tell the story of the remarkable simplicity of the new machine. No belts or pulleys. No outside mechanism but the indispensable dependable General Electric Motor. Nothing to get out of order. It has fewer parts than any washer on the market. Truly—a model of simplicity. Yet in spite

of its compactness, it has a generous 6-pound capacity tub—amply large for the average family.

Madam—had you ordered a washer built to your own idea, it could not cost you less than this one will. Yet we have built it to sell at around one hundred dollars. Buy no washer until you have seen it. The coupon below will bring you fully illustrated booklets. Write us, please—and we will arrange to send this new Thor to your home for a generous free trial. The Hurley Machine Company, 22nd St. and 54th Ave., Chicago. Manufactured in Canada by Thor Canadian Co., Limited, Toronto.

Write us in the Grand Eastern Hour over WEAF and its associated stations of the National Broadcasting Company every Sunday night at 9 o'clock Eastern Standard Time.

HURLEY MACHINE CO., Dept. 2-4
22nd St. and 54th Ave., Chicago

Please send me illustrated literature describing the new Thor washing machine.

Name _____
Street _____
City _____

Prototype van de eerste wasmachine van Miele met een electromotor uit 1911. Bron: Internet.

dit werd de eerste officiële wasmachine die thuis kon worden gebruikt en voor \$ 2,50 werd dit al gauw een succes. Met de wasmachine (een houten kuip met een draaiwiel) kwam ook de volgende gebruiksaanwijzing: 'vul de machine altijd met goed zeepsop tot deze lijn en doe er ongeveer zes shirts of kleding in, deze machine is dan gegarandeerd. De hendel moest vervolgens worden gedraaid om de peddel te draaien' vermoedelijk was deze fysieke handeling gemakkelijker dan handmatig schrobben.

BLEEKERS EN DE BLEEKVELDEN

De Egyptenaren hadden het al door, dat het toevoegen van bleekmiddel het wasgoed drogend in de zon witter maakte dan anders. Onder invloed van de zon komen zuurstofatomen vrij die zich binden aan het vuil in het wasgoed.

Binnen de muren van een begijnhof of een klooster maakten respectievelijk de begijnen en kloosterlingen in de zomermaanden gebruikt van bleekvelden, dit waren kort gemaaid grasweiden welke voor 'de bleek' werden gebruikt. Het woord bleek in de betekenis van 'veld om te bleken' werd voor het eerst gebruikt in het begin van de 16e eeuw. Kloosterlingen deden de was niet alleen ter invulling van hun religieuze leven, maar deden ook de was voor 'derden' om zo extra inkomsten te genereren en een bijdrage te leveren aan de gemeenschap.

Voor zover bekend, kenden het voormalige Veur enkele bleekveldjes deze waren o.a. gesitueerd achter de huizen van de Frekeweg 16-18, aan 'de Looijerslaene' en

De gepatenteerde roterende wasmachine uit 1905 Blackstone Rotary Washer Made by the Blackstone Mfg Co. Jamestown NY. Bron: Wyndham en District Historisch Museum.

*De Bleeker.
Wat pocht ghy op uw Sind'lyckheid,
Die't Kleed der Zielen Vuyl verslyt.*

*Is't Linnenkleed nuw vuil geraakt,
Het word weer suiverwit gemaakt;
Maar't Binnen kleed, dat God sou haagen,
Ontbreekt het waater en den Seep,
En word, tot stinckens toe gedraagen,
Met vlack, by vlack, en Streep, by Streep.*

Afbeelding en beschrijving van 'De Bleeker'.

Bron: Spiegel van het menselyk bedryf. Jan en Kasper Luiken, eerste uitgave Amsterdam 1694.

het 'Koolaspad', de huidige Hertogstraat. Koolas is het restproduct bij de verbranding van steenkool, denk aan het gebruik in de industrie zoals de Gemeentelijke Petroleumgasfabriek aan de Stompwijkse Achterweg welke in 1917 een steenkolengasfabriek werd. Scheepsladingen aan steenkool werden vanuit Amsterdam aangevoerd. Het restproduct de zogenaamde 'sintels' waren prima geschikt voor het verharden van wegen. Men wist toen nog niet dat dit restproduct zware metalen bevatten die schadelijk zijn voor de gezondheid.

BEKENDE LEIDSCHENDAMSE (KLEER) BLEEKERS

Gerhard Theodor Schutte (1819-1900)

Een bekende bleeker was de op 8 april 1819 in Hopstein geboren Gerhard Theodor Schutte, hij zou de eerste (kleer)bleeker van Veur zijn geweest.

Op zaterdagmiddag 5 december 1846 om drie uur trouwt de dan zeventwintigjarige Gerhard Theodor Schutte te Nootdorp met Maria van Beek. Gerhard was de meerderjarige ongehuwde zoon van Maria Adelheid Schutte. Zijn bruid, Maria van Beek, is vijfentwintig jaren, geboren in 1821 te Vrijeban en zonder beroep.

Het is een saillant detail dat Gerhard Theodor tijdens zijn leven altijd de achternaam van zijn moeder heeft aangehouden en niet die zoals gebruikelijk van zijn vader: 'Van der Berg'. De echtlieden worden door dit huwelijk niet alleen in den echt verbonden, maar voorts hebben de verloofden verklaard, dat deze

erkennen een kind van het vrouwelijke geslacht onder de naam van Alida'. Deze dochter werd op twee september 1846 geboren in huis No.12 in de gemeente Nootdorp en is het natuurlijke kind van Maria van Beek. Op de vraag van de trouwambtenaar of zij elkaar aannemen tot echtgenoten en getrouwelijk allen der plichten zullen vervullen, werd datgeen door elk hunner uitdrukkelijk met 'Ja' beantwoord.

Volgens het bevolkingsregister van Stompwijk over de periode 1850-1860, is het gezin Schutte - van Beek voornemens om op 16 september 1852 te verhuizen van hun adres wijk F Veenweg 14b te Stompwijk (lees Wilsveen /Nootdorp) naar Voorburg.

Als Maria van Beek vroegtijdig op tweëndertigjarige leeftijd in Wijk B no. 69 te Voorburg komt te overlijden, zal Gerhard enkele jaren later op achtentwintig januari 1860 te Voorburg als bleeker in het huwelijk treden met de dan vierendertigjarige Johanna Groenewegen, zij is dienstbode van beroep. Alle aanwezige getuigen bij dit huwelijk waren kleerbleeker van beroep.

Volgens het bevolkingsregister van Voorburg over de periode 1860-1870 woonden het gezin van Gerhard Theodorus Schutte en Johanna Groenewegen met hun twee zoons Cornelis Theodor (1861) en Adrianus Gerardus (1863) in wijk E No. 62.

Dat het vak van kleerbleeker voor het gezin Schutte -Groenewegen niet zonder

Volgnummer.	Dagteekening en Jaar der Inscriptie.	FAMILIENAAM. (Familienaam der vrouw.)	VOORNAMEN (Voorn. geschreven.)	M. (gemeentl. v. proccuratie) Geboorte Betekening van alle geboorten (als het hoofd van het huwelijk) (als de vader van het kind) (als de moeder)	Dagteekening en Jaar der Geboorte.	Geboorteplaats.	Burgerlijke staat.		
							H. (verloofd.) H. (verwonden.) H. (overleden.)	Verdachten en kon. Inscriptie.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
4		Schutte	Gerhard Theodor						
4		Groenewegen	Johanna						
4		Schutte	Johanna Theodora						
4		Schutte	Gerardus Theodor						

Bevolkingsregister Voorburg periode 1860-1870 gezin Gerhard Theodor Schutte en Johanna Groenewegen. Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Noemer van het blad 210											
Eet-geenselap (Als bepaald of in gres.)	Aank. Huishouding of Recept, waarvoor men het loofst is aangelegd. (Als niet bepaald anders; voor opzettelijke inkomsten van het loofst.)	Huising. (Niet, geestl. en s'k. inkomme.)	Dagteekening en Jaar der vestiging in de Gemeente.	Vorige Woonplaats. (Als aangelegd de proccuratie voor inscriptie, het loofst voor inscriptie.)	Dagteekening en Jaar van het verrek met de Gemeente.	Waarheen vertrokken. (Gemeente of proccuratie van inscriptie, het loofst voor inscriptie.)	Dagteekening en Jaar van het Overlijden.	Opgeven omtrent het wettig Domein.	Aansluitingen		
										11.	12.
		Erste				24/1864					

vonnis der Arrondissement Rechtbank van elkaar scheiden.

Theodores Hugo Schutte (1865 - 1937)

Als Theodores Hugo op 21 juni 1896 in Den Haag in het huwelijk treedt met Catharina Cecilia Mulder laat zij zich één week hierna op 31 juli 1896 vanuit Den Haag inschrijven in Veur om vanaf dat moment mee te helpen in de kleeblekerij gelegen aan de Looierslaan 12. Het woningregister van Veur uit 1901 geeft aan dat Th. H. Schutte woonachtig is in wijk B 171.

Het bevolkingsregister van Veur over de periode 1900-1922 laat een beeld zien dat alle jonge kinderen van dit echtpaar

zeer betrokken zijn bij het bedrijf van hun ouders aan de Looierslaan. Johanna Theodora Jozefina (1898) is strijkster, haar jongere broers Gerardus Theodorus (1900) en Theodorus Gerardus (1901) en Johannes Antonius (1907) zijn beiden bleekersknecht.

In de loop van de tijd zal dit beeld veranderen.

- Johanna Theodora Jozifina huwt op 23 mei 1922 met de fabrieksarbeider Theodor Enze.
- Gerardus Theodorus huwt 27 november 1929 te Voorburg met Johanna Cecilia de Boer en is volgens deze akte chauffeur van beroep.

Zoo even (6½ ure) had alhier een schromelijk ongeluk kunnen plaats vinden. Een schuitje met waschgoederen, waarin de bleeker Schutte, onder Voorburg woonachtig, met zijne vrouw, twee kinderen en twee dienstboden gezeten waren, sloeg in het Spui om, welk ongeval waarschijnlijk veroorzaakt is door dat het schuitje te veel beladen was. Gewis zouden alle de genoemden omgekomen zijn, ware het niet dat onmiddellijk verschillende personen in het water sprongen en de drenkelingen redden. Twee der dappere zwemmers waren de heer A. Gerreler, bediende bij den apotheker de Jong, en C. Nieuwendijk, schuitenjager te Leidschendam.

Schuitje met waschgoederen slaat om in het Spui in Den Haag. Bron: Dagblad van Zuid - Holland en 's-Gravenhage 18 mei 1864.

VAN WIJK ZWART

NOTARISSEN

Wassenaar | Leidschendam- Voorburg | Den Haag

Locatie Wassenaar: Schoolstraat 27 - 070 5 123 123

Locatie Leidschendam – Voorburg: Overgoo 11 - 070 3 200 50

Locatie Den Haag: Koninginnegracht 5 - 070 5 123 123

wenznotarissen.nl

OK2PRESS

HUISSTIJLEN • PRE-PRESS • DRUKWERK

070 413 00 30 | WWW.OK2PRESS.NL

Wijk B.

Numm. v. h.	Namen d. Bewoners	Cont. v. h.
100	Huygmaer A. S.	109
101	van Veen J.	109
102	van der Meer J.	110
103	van der Meer J.	101
104	Bleeker J.	102
105	C.	103
106	C.	104
107	van der Brug B.	105
108	van der Meer J.	106
109	van der Meer J.	107
110	van der Meer J.	108
111	Bannet J.	109
112	Schutte J.	110
113	van der Meer J.	111
114	van der Meer J.	112
115	van der Meer J.	113
116	van der Meer J.	114
117	van der Meer J.	115
118	van der Meer J.	116
119	van der Meer J.	117
120	van der Meer J.	118
121	van der Meer J.	119
122	van der Meer J.	120
123	van der Meer J.	121
124	van der Meer J.	122
125	van der Meer J.	123
126	van der Meer J.	124
127	Schutte J.	125
128	van der Meer J.	126
129	van der Meer J.	127
130	van der Meer J.	128
131	van der Meer J.	129
132	van der Meer J.	130
133	van der Meer J.	131
134	van der Meer J.	132
135	van der Meer J.	133
136	van der Meer J.	134
137	van der Meer J.	135
138	van der Meer J.	136
139	van der Meer J.	137
140	van der Meer J.	138
141	van der Meer J.	139
142	van der Meer J.	140

Registratie huisnummering '195' familie Schutte.
Bron: Wijkregister Veur augustus 1889.

- Theodorus Gerardus huwt 7 mei 1931 te Veur als bleeker met Helena Maria Wilms. Bij zijn overlijden op 8 februari 1955 is hij magazijnbediende.
- Johannes Antonius is later tuinder geworden.

In het adresboek van Veur van 1918 staat Th.H. (Theodorus Hugo) Schutte vermeld als bleeker op het adres Looierslaan wijk B No. 217. Theodorus is dan drieënvijftig jaar.

Theodorus Hugo doet op zeventien maart 1900 bij de burgerlijke stand van het gemeentehuis van Veur aangifte van het overlijden van zijn vader Gerhard Theodor. Zijn vader overleed één dag eerder in wijk B No. 172 op tachtigjarige leeftijd.

Leendert Nicolaas de Hertogh (1803 - 1841)

Leendert Nicolaas de Hertogh, werd op 25 september 1803 gedoopt in de Middeleeuwse Kloosterkerk aan het Lange Voorhout in Den Haag, Zijn ouders waren Willem Hendrik de Hertogh (1748 - 1818) en Ingena Wilhelmina Stokkink.

Op dertien december 1822 zal de dan negentienjarige Leendert Nicolaas de Hertogh te Stompwijk in het huwelijk treden met de vierentwintigjarige in Leende in Noord-Brabant geboren Johanna Maas. In huwelijksakten uit die tijd staat achter de naam van de bruid vaak het woord 'dienstbaar', zo ook bij Johanna Maas. Dit verwijst naar de vaak financiële afhankelijkheid van de vrouw ten opzichte van haar man en haar rol binnen het gezin.

Nummer van het Boek.

Volgsnummer.	Regtekening en Jaar der inschrijving	FAMILIENAAM (Familiennaam der vrouw.)	VOORNAMEN (Volgt geslachten)	18. (aanw.) 19. (aanw.) 20. (aanw.) 21. (aanw.) 22. (aanw.) 23. (aanw.) 24. (aanw.) 25. (aanw.) 26. (aanw.) 27. (aanw.) 28. (aanw.) 29. (aanw.) 30. (aanw.) 31. (aanw.) 32. (aanw.) 33. (aanw.) 34. (aanw.) 35. (aanw.) 36. (aanw.) 37. (aanw.) 38. (aanw.) 39. (aanw.) 40. (aanw.) 41. (aanw.) 42. (aanw.) 43. (aanw.) 44. (aanw.) 45. (aanw.) 46. (aanw.) 47. (aanw.) 48. (aanw.) 49. (aanw.) 50. (aanw.)	Regtekening en Jaar der Geboorte.	Geboorteplaats.	Burgerlijke staat.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1	1844	Schutte	Gerrit, Theodorus	1844	1844	Wierden	
2	"	Groenewegen	Johanna	1844	1844	Wierden	
3	"	Schutte	Gerardus, Theodorus	1844	1844	Wierden	
4	"	"	Willemina, Gerardus	1844	1844	Wierden	
5	"	"	Theodorus, Hugo	1844	1844	Wierden	
6	"	Groenewegen	Johanna	1844	1844	Wierden	
7	1844	Schutte	Theodorus, Hugo	1844	1844	Wierden	
8	"	Schutte	Katharina, Leida	1844	1844	Wierden	
9	"	Schutte	Johanna, Theodorus, Jozefina	1844	1844	Wierden	
10	"	Schutte	Gerardus, Theodorus	1844	1844	Wierden	
11	"	Schutte	Theodorus, Gerardus	1844	1844	Wierden	

Keek-genootschap	Aanw., Hoofdberoep of beroep, waarvan men het loon is aangetrokken.	Huising.	Regtekening en Jaar der vestiging in de Gemeente.	Vorige Woonplaats.	Regtekening en Jaar der vestiging in de Gemeente.	Waarheen vertrokken.	Regtekening en Jaar van het Overlijden.	Oorzaak van het overlijden.	Aanmerkingen.
11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				
R.C.	Wierden	1844	1844	Wierden	1844				

Registratie van het gezin Schutte – Groenewegen.
Bron Bevolkingsregister van Veur periode 1880-1900.

Een bleeker te Veur vraagt wasschen of mangelwasschen.
Bron: Haagsche Courant 10 juli 1889.

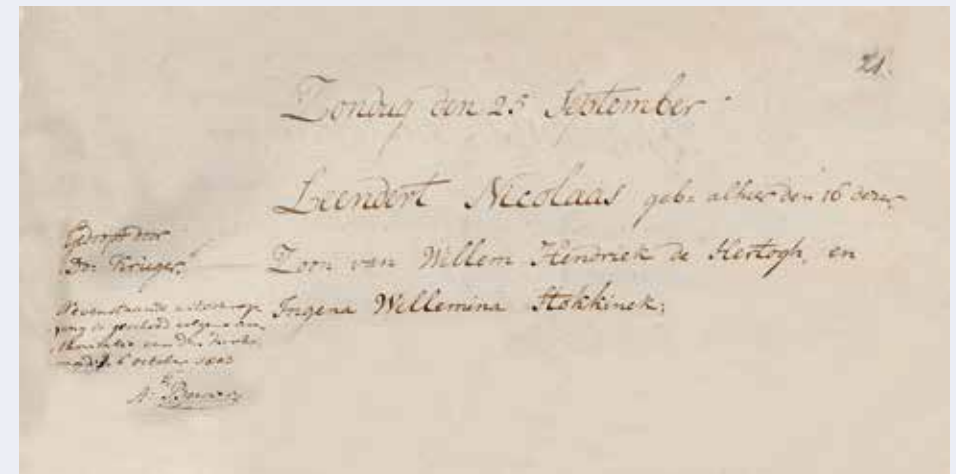
Uit de geboorteakte van hun zoon Willem Hendrik van vijf februari 1831 te Stompwijk, blijkt dat Leendert Nicolaas de Hertogh nog metselaar is van beroep. Als hij op slechts zevenendertigjarige leeftijd in wijk E no. 14 op den achtste juni 1841 te Voorburg komt te overlijden lezen we dat hij bleeker van beroep was.

Hun zoon Willem Hendrik huwt op 31 augustus 1859 te Leiden met Pieterella Lagas. Pieterella woonden voor haar huwelijk met haar ouders aan de Voldersgracht in Leiden. Haar vader was machinespinder van beroep, hij werkte met machines die textielvezels en garens fabriceerde. Haar moeder Maria Malijs was werkster. Haar beiden ouders zijn in 1810 gedoopt in de Hooglandse kerk te Leiden.

Pieterella Lagas heeft de Voldersgracht zoals in de tekening uit 1856 ook daad-

werkelijk in haar leven zo gezien. Johanna Maas, de moeder van Willem Hendrik overlijdt op 7 juli 1872 te Voorburg zij is haar hele leven als 'bleekster' werkzaam geweest.

Het gezin de Hertogh - Lagas, inmiddels bestaande uit drie zoons en zes dochters, laat zich op 21 januari 1875 vanuit Voorburg inschrijven in Veur. Het gezin heeft in resp. in 1868 en 1873 vroegtijdig afscheid moeten nemen van hun beiden dochtertjes Adriana en Wilhelmina. In Veur wordt in 1878 hun dochter Hendrika geboren, en in april 1879 wordt het gezin nog verrijkt met een zoon genaamd Lucas. In de geboorteakte van Lucas staat zijn moeder Petronella Lagas vermeld als 'bleekersvrouw', dat is uitzonderlijk. Meestal is de beroepsaanduiding van de vrouw 'zonder beroep'.

Registratie dopen van Leendert Nicolaas de Hertogh 25 september 1803.
Bron: DTB-registers Haags Gemeentearchief.

De Voldersgracht (nu de Langebrug) gezien naar de van der Werfstraat met op de achtergrond de Hooglandsekerk circa 1856. Bron: beeldbank Erfgoed Leiden en omstreken.

Uit het huisnummerregister van Veur uit 1884 blijkt dat de familie van Gerhard Theodorus Schutte en Willem Hendrik de Hertogh als bleekers praktische burens van elkaar waren.

Petrus de Hertogh – Helena Maria Johanna van den Akker

Hun oudste zoon genaamd Petrus de Hertogh, geboren op 18 mei 1860 te Voorburg zou op 12 november 1886 te Voorburg in het huwelijk treden met Helena Maria Johanna van den Akker, zij is vierentwintig jaren en de meerderjarige dochter van de bleeker Andries van den Akker en wijlen haar moeder Cornelia

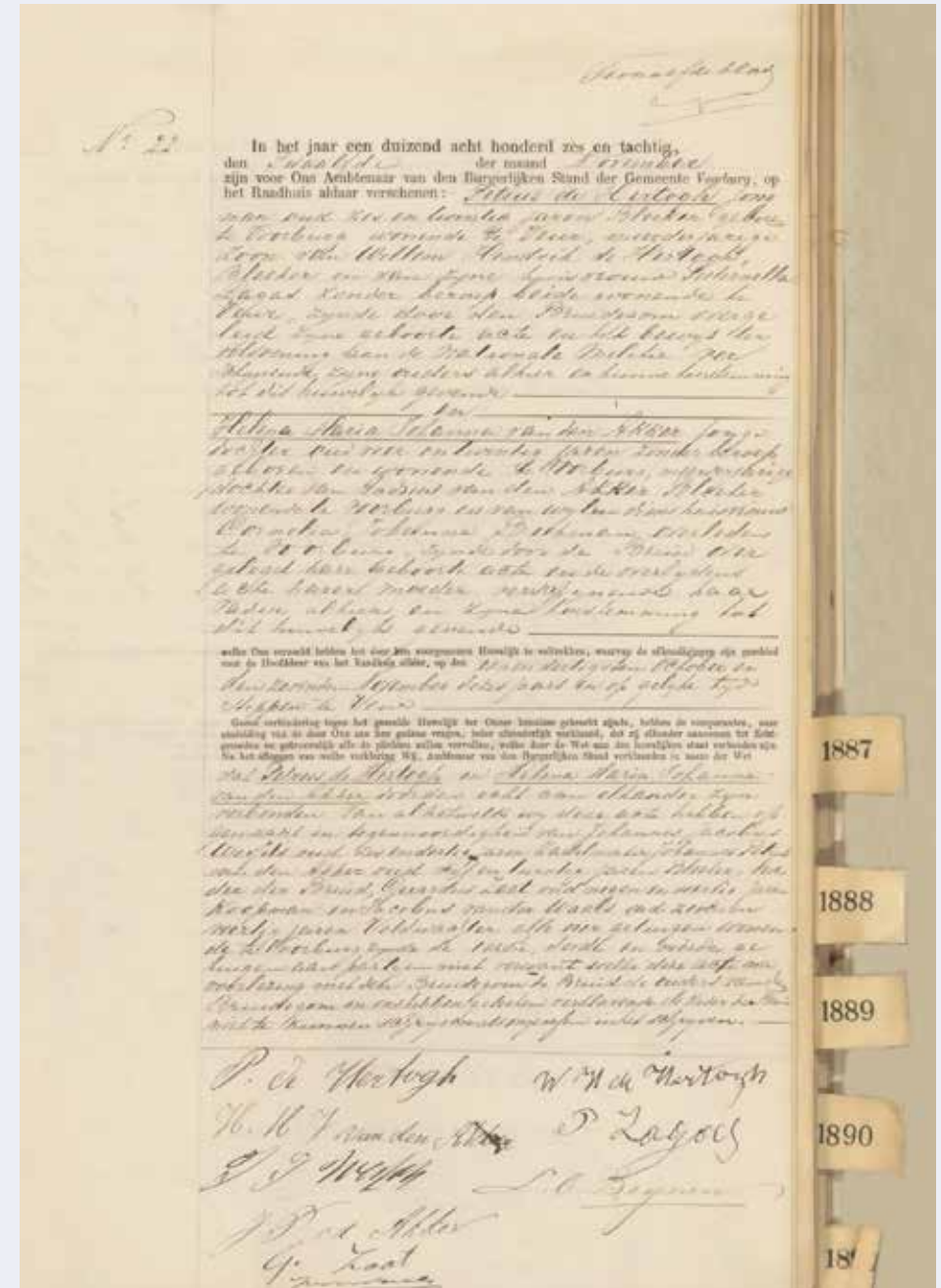
Johanna Beekman. De broer van Helena Johanna, Johannes Petrus van den Akker is ook bleeker van beroep. Door dit huwelijk werden niet alleen de echtlieden met elkaar verbonden zijn, maar vormden dit huwelijk ook een sterke familiere band tussen de families de Hertogh en van den Akker.

De 'huizingen' onder wijk F 159 t/m 167 vielen met ingang van 1 aug 1907 als gevolg van grenswijziging onder de gemeente Den Haag.

De opa van Helena Maria Johanna van den Akker, zijnde Johannes van den

195	C. Th. Schutte	222	C. van Beekman
197	C. van Nijl	223	W. H. de Hertogh
198	W. H. de Hertogh	224	J. Beekman
199	C. Visser	225	J. Beekman
200	C. van der Poel	226	J. Beekman
202	C. J. van Haestrick	227	C. Tharm.
203	H. A. W. Stohne		
204	J. Buijggroth		
205	J. van der Bosch		
206	C. van der Meer		
207			

Registratie van beiden bleekersfamilies. Bron: Huisnummer register Veur jaar 1884

Huwelijksakte 12 november 1886 Petrus de Hertogh en Helena Maria Johanna van den Akker.
Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Nummer van het Blad *11*

VOLGNUMMER	DAG- TEKENING EN JAAR DER INSCHRI- VING	FAMILIENAAM <small>(Familienaam der vader)</small>	VOORNAMEN <small>(Vader voornamen)</small>	GEB. DATUM <small>(Geboortedatum)</small>	DAG TEKENING EN JAAR DER GEBORTE	GEBORTEN PLAATS	DORP OF STAD	AMT, BUREAU OF DORP	HUISN. <small>(Huisnummer)</small>	DAG- TEKENING EN JAAR DER VERDIEN- TE DE GEBORTE	VORRE VOORPLAATS	DAG TEKENING EN JAAR VAN HET VERLOF OF DE HUWELIJK	WAARMER VERLOFDE	DAG TEKENING EN JAAR VAN HET HUWELIJK	OPGAFT DAG VAN HET HUWELIJK	Aanmerkingen
1	<i>Jaargang</i>	<i>de Hertogh</i>	<i>de Petrus</i>	<i>11 Junij 1820</i>	<i>1820</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>14 Junij 1820</i>	<i>de Akker</i>	<i>14 Junij 1820</i>	<i>de Akker</i>	<i>14 Junij 1820</i>		<i>de Akker</i>
2		<i>de Akker</i>	<i>de Maria</i>	<i>17 Februari 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>17 Februari 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>17 Februari 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>17 Februari 1821</i>		<i>de Akker</i>
3		<i>de Hertogh</i>	<i>de Cornelia</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
4			<i>de Margaretha</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
5			<i>de Hendrik</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
6			<i>de Johannes</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
7			<i>de Maria</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
8			<i>de Maria</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
9			<i>de Maria</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
10			<i>de Maria</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
11			<i>de Maria</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>
12			<i>de Maria</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>1821</i>	<i>Delft</i>	<i>Delft</i>	<i>Bleeker</i>	<i>11</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>	<i>de Akker</i>	<i>11 Junij 1821</i>		<i>de Akker</i>

Familie Petrus de Hertogh en van den Akker, Bevolkingsregister Voorburg periode 1900-1913. Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Akker (1792-1860) huwt op 14 juni 1820 te Delft met Maria van Kan (1794-1853). Zowel de vader van Johannes, Andries van den Akker (1758-1838) als de vader van Maria van Kan, Henricus van Kan (1760-1827) zijn op dat moment beiden bleeker van beroep en ook beiden met hun respectievelijke echtgenoten Joanna Jansen en Geertruida van Son woonachtig in

Delft. Vanuit deze Delftse tak van 'bleekers' is het een kleine stap naar de Leidschendamse familie Van Kan.

Familie van Kan (van bleekers naar stomerij)

Op woensdag 17 februari 2016 ontvingen de huidige eigenaren Ron en Clazien van Kan van VOF Van Kan uit handen van

burgemeester Van der Sluijs en de Commissaris van de Koning van Zuid-Holland de heer Jaap Smit het predicaat Hofleverancier. Vanaf 11 januari 2016 mogen zij als eerste stomerij van Nederland het toegekende Koninklijk schild voeren op de gevel van hun bedrijf aan de Prins Frederiklaan in Leidschendam.

Het behalen van deze erkenning was voor de familie Van Kan een lange weg. In 1994 was stomerij Van Kan al de winnaar van de Milieuprijs. In 2014 en 2015 werd de stomerij Van Kan uitgeroepen tot Beste Stomerij van Nederland en werd het genomineerd voor The Award of Excellence for Best Practices Textile Cleaning in Milaan, waar zij uiteindelijk een vier-

Stomerij van Kan viert hun 100-jarig bestaan en de toekenning van het predicaat 'Hofleverancier'.
Bron: Het Krantje 10 februari 2016.

de plaats behaalde als beste stomerij van Europa. Enkele jaren later in 2017 wint Stomerij van Kan de precieuze titel van 'Beste stomerij op het gebied van Duurzaamheid' welke werd uitgereikt tijdens het Laundry Experience Event voor de Nederlandse textielverzorgingsbranche.

Voorouders Van Kan Cornelis (Kees) Johannes van Kan (1885-1956)

Cornelis Johannes groeide op in het gezin van de bleeker Cornelis Johannes van Kan (1861) en Johanna Wilhelmina van Kuijk (1857).

Cornelis Johannes had nog twee oudere broers: Johannes Cornelis (1883) en

Franciscus Cornelis (1884) en een jongere broer Gerardus Cornelis (1886) en een zusje Cornelia Maria (1888). Het gezin woonden in Voorburg in wijk E No.104 a. Het is donderdag 7 september 1916 als Cornelis Johannes van Kan, bleeker van beroep, zich begeeft naar de Voorburgse kandidaat-notaris Gerrit Huis. Cornelis heeft ten kantore van genoemde notaris afgesproken met de Stompwijkse rietdekker Gerard van Varik om van hem een huis, schuur en erf gelegen aan de Vliet in Stompwijk te kopen. Het perceel is vier are en vijftien negentig centiare groot (bijna vijfhonderd vierkante meter). Cornelis koopt dit perceel 'voetstoots' en betaalt drieduizend negenhonderd gulden aan Gerard van Varik. Omgerekend zou dit

bedrag in 2025 ongeveer 44.000 euro zijn.

Enkele weken later op zevententwintig september 1916 zal Cornelis Johannes van Kan te Voorburg in het huwelijk treden met de dan eenentwintigjarige Catharina Johanna Antonia de Koning. Beiden echtlieden laten zich vanuit Voorburg op 10 oktober 1916 inschrijven in Stompwijk. Cornelis Johannes richt daar langs de Vliet op het door hem net gekochte grondperceel gelegen aan de Oostvlietweg 13 de 'Wasscherij Oostvliet' op.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was er in het neutrale Nederland een enorm tekort aan levensmiddelen en brandstof. Met name zeep was schaars en duur, voor vele huishoudens betekende dit op de wekelijkse wasdag de nodige problemen. Huishoudens moesten zich behelpen met karige hoeveelheden aan zeep of gebruik maken van surrogaatzeep. Huisvrouwen werden vindingrijk door zeeprestanten op te sparen en gebruik te maken van regenwater wat minder kalk bevat dan leiding of pompwater.

De heren C.J. en L.H. van Kan bij hun T-Ford. Bron: krantenknipsel Het Krantje 10 februari 2016.

Wasserijen kregen vanuit hun rol ten aanzien van de bescherming van de volksgezondheid voorrang bij de levering van brandstof en wasproducten, zodat zij met hun bedrijf en medewerkers garant konden staan voor een goede hygiëne en volksgezondheid.

Met een T-Ford haalde en bezorgde Cornelis Johannes van Kan het wasgoed in de omgeving van Stompwijk, Veur en Voorburg. Het wasgoed werd in rieten manden op het dak van de T-Ford vervoerd.

In het adresboek uit 1918 van Voorburg komen we vijf familieleden met de naam Van Kan tegen, allen zijn bleeker van beroep.

- C.J. van Kan, bleeker Oosteinde 47 (vader van Cornelis Johannes)
- F.C. van Kan bleeker Oosteinde 49
- J.A. van Kan bleeker Achterweg 9
- L.J. van Kan bleeker Achterweg 9
- P.C. van Kan bleeker Achterweg 9

In hetzelfde adresboek van 1918 van Stompwijk staat C.J. van Kan vermeld op het adres Westvlietweg H 25a.

Cornelis Johannes van Kan 1861 / Johanna Wilhelmina van Kuijk (1857)

De vader van Cornelis Johannes uit 1885 was zoals gezegd Cornelis Johannes geboren op 20 februari 1861 te Voorburg en bleeker van beroep aan het Oosteinde 47 in Voorburg. Deze Cornelis Johannes huwden als jongeman van eenentwintig jaren op drie november 1882 met de jongedochter Johanna Wilhelmina van Kuijk, zij was vijftientigjaren en kwam

uit Stompwijk. Uit het huwelijk tussen deze echtlieden zouden vijf kinderen worden geboren, allemaal te Voorburg in wijk E No. 104a:

- Johannes Cornelis (1883)
- Franciscus Cornelis (1884)
- Cornelis Johannes (1885)
- Gerardus Cornelis (1886)
- Cornelia Maria (1888)

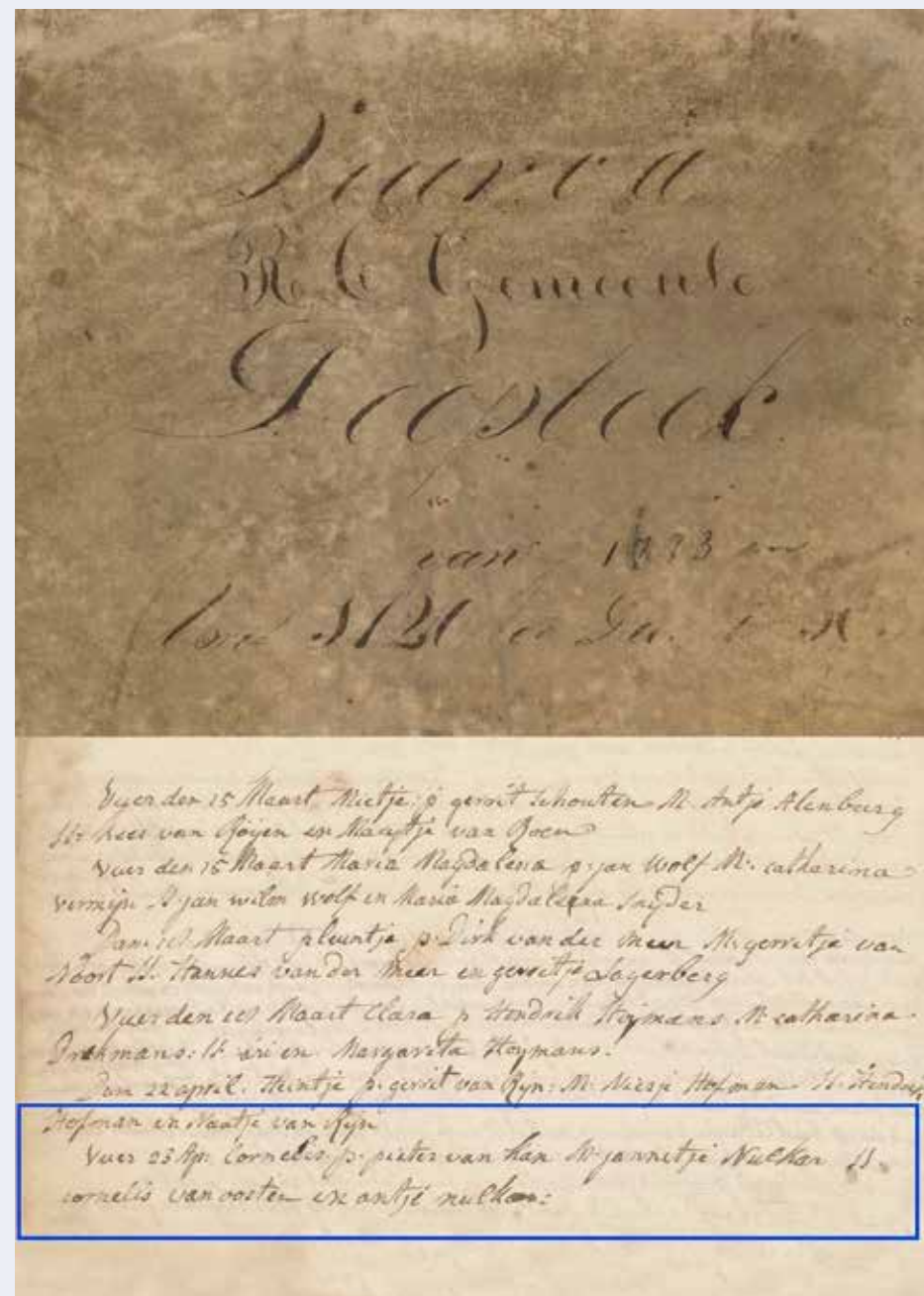
De grootouders van de oprichter van 'Wasscherij Oostvliet' waren Johannes Kan (1824) en Cornelia van der Kleij (1830), zij huwden op 19 juni 1858 te Voorburg. Johannes staat in zijn huwelijksakte vermeld als warmoezier. Maar bij de geboorte van zijn zoon Adrianus Johannes in januari 1869 is hij kleebleeker van beroep. Daarmee is hij de eerste vermelde kleebleeker van de familie Van Kan.

De naam van der Kleij is al eerder genoemd in dit artikel bij de familie Schutte. De jongste broer van Cornelia, Adrianus Cornelis van der Kleij was gehuwd met Alida Schutte. En zo blijkt dat ook deze families van kleebleekers met elkaar verbonden zijn.

OVERGROOTOUDERS

Als we nog een generatie terug gaan komen we uit Cornelis van Kan. Hij werd op 23 april 1787 gedoopt Leidschendam.

Cornelis van Kan zou op 30 januari 1814 te Voorburg in het huwelijk treden met Grietje van Lingen, zij was afkomstig uit Maasland en was bij dit huwelijk zesentwintig jaar. Cornelis was ten tijde van dit huwelijk zesentwintig jaar en dienstbode van beroep. Zijn vader Pieter van Kan was

Aangifte doop Cornelis van Kan 23 april 1787 Bron: DTB-registers van Leidschendam. Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

aanwezig bij dit huwelijk, zijn moeder Jannetje Nulka(e)r was al overleden.

Uit het huwelijk tussen Cornelis van Kan en Grietje van Lingen werden in Voorburg vijf kinderen geboren zijnde; Pieter (1814), Pietermetletje (1816), Johanna, roepnaam Jansje (1820), Johannes (1824) en Leonardus (1825).

Volgens informatie uit de geboorteakte van zijn zoon Pieter uit 1814 was zijn vader Cornelis arbeider van beroep. Vanaf 1816 was hij tapper. Dit blijkt ook uit de gegevens van zijn nalatenschap.

NALATENSCHAP BIJ DE NOTARIS ZEGWAARD 11 OKTOBER 1865

Op elf oktober 1865, 's-avonds om zeven uur begeeft Pieter van Kan (gedoopt 1814) zich naar het logement 'De Zwaan' in Voorburg om samen met de Voorburgse notaris Hermanus van Zegwaard tot de afwikkeling van de nalatenschap van zijn beiden ouders Cornelis van Kan en Grietje van Lingen te komen, zij overleden respectievelijk in 1861 en 1864. Pieter is gematigd namens zijn zus Johanna (Jansje), en zijn beiden broers Joannes en Leonardus om namens hen op te treden.

De veiling en verkoop van deze nalatenschap zal geschiedde bij opbod en afslag om Nederlandsche courant. De nalatenschap betreft een blok huizen met schuur, erf, tuin en boomgaard met vrije poort staande en gelegen aan den Straatweg in het Oosteinde van Voorburg genummerd wijk C No. 175 ingericht voor bewoning in vijf afzonderlijke gedeel-

ten en waarin 'sedert onheugelijke jaren een tappers-affaire' werd uitgeoefend en alsnog wordt gecontinueerd. Het geheel is gelegen in wijk C No. 10 te Voorburg. Grietje van Lingen overleed op 9 oktober 1864 ook op dit adres.

De bouwman Joannes Hooijmans zal het hoogste bod van een duizend zeventhonderd vijftig gulden uitbrengen. De broer van Pieter, Joannes van Kan van beroep kleerenbleeker, was als erfgenaam bij deze openbare verkoop aanwezig.

NOTARIEEL ARCHIEF NOTARIS VAN RHIJN 12 DECEMBER 1821

Om inzicht te krijgen wanneer en op welke wijze Cornelis van Kan eigenaar is geworden van bovenstaand beschreven onroerend goed, gaan we terug naar de afhandeling van de nalatenschap van Nicolaas de Jongh. Deze Roomsche Katholieke priester en pastoor overlijdt op zeventwintig juni 1821 in het huis No. 35 te Veur. De aangifte van zijn overlijden werd gedaan door Hendrik Stephanus Schrijver schoolmeester van beroep en Cornelis van Leeuwen bouwman, beide 'geboren van den overledene'.

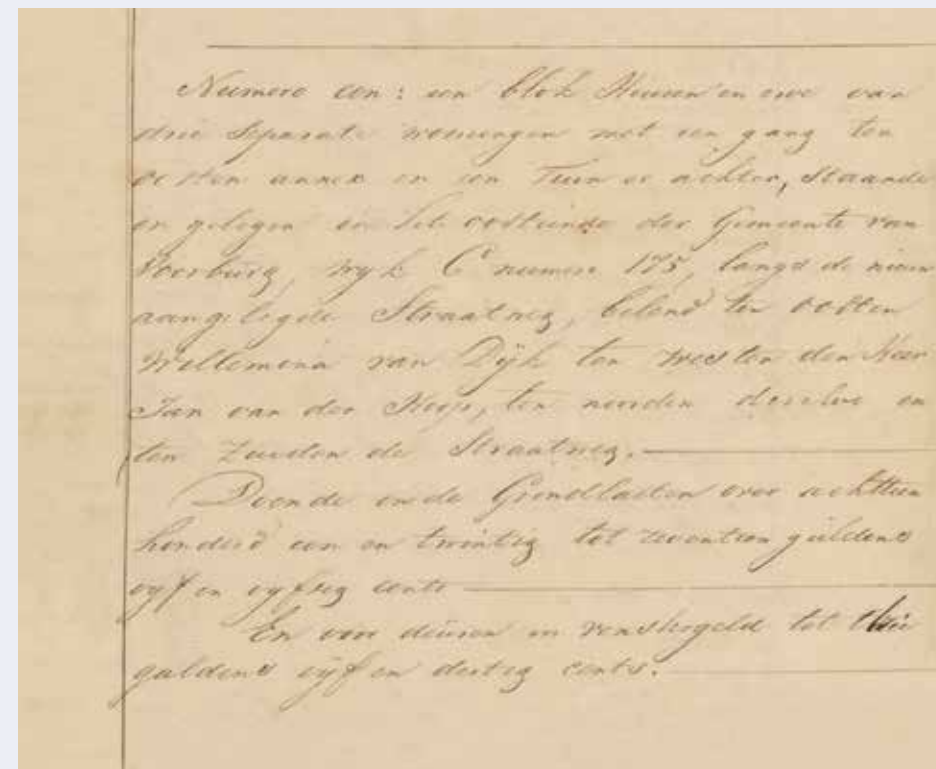
Vanuit de afwikkeling van deze nalatenschap bij de notaris Van Rhijn van twaalf december 1821 verkrijgt Cornelis van Kan via Jacobus van Veen dit bezit. Bij aankoop moest er naast de grondlasten van zeventig gulden, ook deur en venstergeld worden betaald voor een bedrag van drie gulden en dertig cents. Deze vorm van verkapte vermogensbelasting ook wel raamtaks genoemd werd 1 januari 1812

ingevoerd op het aantal deuren en ramen in een pand.

WASSEN IN DE 20E EEUW

Voor zover men in vroeger dagen kon beschikken over een wasmiddel, bestond dit vaak uit poeder of zeepvlokken of men maakte gebruik van zout / soda oplossingen in combinatie met groene zeep. Genoemde zeep werd gebruikt van hennepolie, deze olie geperst uit hennepzaad was een goedkoop nevenproduct van de hennepteelt. Bij de productie van zeep gebruikten men vroeger een combinatie van natuurlijke vetten

zoals reuzel, boter, levertraan, hennepolie, lijnolie of raapolie. Dit fabriek of werkplaats waar men zeep produceerden werd een zeepziederij genoemd. Het woord 'zieden' betekend zoveel als koken. Een van de oudste recepten voor het maken van zeep dateert al van voor 2200 voor Christus. Zeep werd toen voornamelijk gebruikt voor het wassen van wol en huiden en bestond uit een mengsel van as, water en vet. Pas in het oude Egypte werd zeep gebruikt voor persoonlijke hygiëne. Het eerste bewijs voor het gebruik van zeep.

Fragment notarieel archief notaris Van Rhijn december 1821 grondlasten en deur en venstergeld.
Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

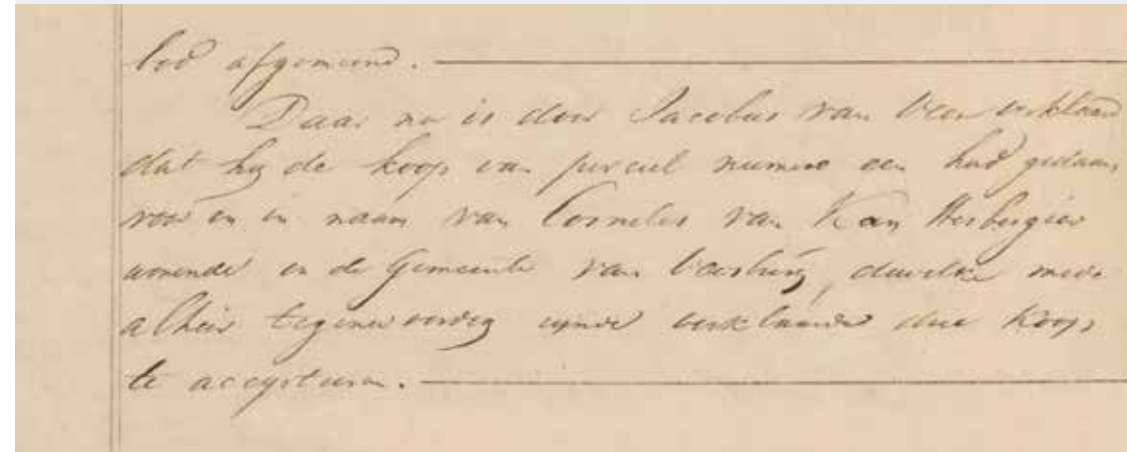

DE StOOFF
meubelmakerij & showroom

FAMILIEBEDRIJF
40 JAAR

Van complete interieurs tot kamer- en-suites, tafels, wandkasten, tv-meubels, dressoirs, inloop- en linnenkasten, haardmeubels en meer — volledig op maat gemaakt.

www.destoof.nl
Tel.: 070 - 320 1885

Fragment notarieel archief notaris Van Rhijn december 1821 Jacobus van Veen koopt voor Cornelis van Kan. Bron: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Sunlight zeep kwam voor het eerst in 1885 op de markt en werd geproduceerd door het bedrijf William Hesketh Lever. Sunlight zeep was revolutionair, het was betaalbaar en droeg bij aan een betere hygiëne. In 1887 produceerde de fabriek 450 ton zeep per week.

Tussen 1930 en 1950 werden de huishoudelijke automatische wasmachines steeds populairder en betaalbaar. We vreesden weleens 'blue monday' op kantoor, je eerste werkdag na je welverdiende vakantie beginnen met eindeloze vergaderingen veel rumoer en drukke collega's. Huisvrouwen aan het begin van de 20e eeuw vreesden deze 'blue monday' vaak ook maar om een hele andere rede, het was wasdag!

Voor de tijd van de industrialisering was het doen van de was een zware huishoudelijke dagtaak. De voorbereidingen begonnen vaak al op zondagavond, de

zinken teil waar de kinderen des huizes die avond ervoor nog 'in bad waren geweest' werd gevuld met kokend water om de vuilste was alvast voor te weken. Bij het wassen werd gebruikt gemaakt van veel zout, waspoeder bleek en stijfjel. Het eindeloos koken, wassen, spoelen en schrobben was zwaar werk. Het wassen was zeker niet zonder gevaar om maar niet te spreken van de wringer waar je in een moment van onoplettendheid niet je vingers tussen moest krijgen.

De beeldcollectie van het Nederlands Instituut voor beeld en geluid te Hilversum beschikt over een door Polygoon-Profilti gemaakte film uit 1943 van de Commissie inzake Huishoudelijke Voorlichting en Gezinsleiding. Deze voorlichtingsfilm laat op onnavolgbare wijze het zeer arbeidsintensieve werk zien wat vrouwen elke week moesten doen om de was voor haar gezin weer schoon en fris te krijgen.

In 1939 spoelt deze jonge vrouw op haar knieën de was aan de Doctor van Noortstraat (tussen de Meerlaan en de Kees Jan Koenebrug) aan de Stompwijksevaart in Stompwijk. Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Hieronder een kleine samenvatting van de uit te voeren handelingen:

Den avond voor den waschdag. Het goed wordt in de week gezet men neme voor het weeken van de vuile wasch per emmer 3 lepels bonloos waschmiddel of soda, alles weeken in lauw-warm water. Ondergoed en minder vuile stukken weeken in water met zout. De wasch goed uitzoeken. Vuil goede apart weeken, morgen (op maandag) wordt het uitgekookt. Kunstzijden stukken en kousen moeten kort geweekt worden. De zinken teilen met was worden toegedekt.

Waschdag. Eerst worden de kunstzijden stukken en de kousen in de week gezet, in twee afzonderlijke emmers met elk 3 lepels zout. Het gebruikte zout trekt het vuil goed uit de kousen. De kunstzijde herkent met aan het merk R.T.B. Het geweekte waschgoed gaat door den wringer en wordt daarna flink in koud water afgespoeld. We maken sop door twee pakjes bonloos waschmiddel en twee pakjes waschpoeder op te lossen in ongeveer 80 liter water (8 emmers) Eerst wordt het bonlooze waschmiddel in water opgelost, het zeepoeder mengen we eerst in een grote emaille kom aan met koud water. Het groot-

ste gedeelte van het sop wordt in de teil gegoten voor het waschen van het minder vuile goed. Het vuile goed wordt in den ketel op het fornuis tot even onder het kookpunt verwarmt. Het minder vuile goed laat men in de teil een half uur broeien. In de tussentijd maakt men de bedden op van de kinderen. Als dat is gedaan gaan we wasschen, voor het boenen van vuile plekken en kragen gebruiken we een zachte borstel en een glad plankje (geen waschbord) waarbij zoo mogelijk vuile plekken met zeer worden aangesmeerd. Nu komen de kunstzijden stukken en de kousen aan de beurt waarbij we eerst beginnen met spoelen, let op NIET wringen alleen knijpen. De kunstzijde is in vochtigen toestand niet sterk, daarom niet wrijven maar het sop er doorheen knijpen. De waschketel inhoud is intusschen heet, het gas wordt klein gedraaid zoo blijft de wasch nog een kwartier lang tegen het kookpunt aan. We wasschen verder met het sop uit

den waschketel waarbij voor het sterke goed een harde borstel gebruikt mag worden, roestvlekken worden met wat zuringzout (nakijken is dit giftig!) behandeld. Nu alles gewasschen is volgt het spoelen, de eerste maal in niet te veel warm water. Er wordt minstens driemaal flink gespoeld, den tweeden en derden keer in ruim koud water. Wanneer men het waschgoed glad door den wringer haalt, spaart men tijd en moeite bij het opmaken. Door bleeken slijt het goed; daarom leggen wij alleen dat goed apart om te bleeken waarbij het strikt noodzakelijk is. Wie stijfsel heeft, legt het goed dat gesteven moet worden apart. Eerst wordt al het andere waschgoed buiten aan de lijn te drogen gehangen. Voor het bleeken neemt men geen bleekpoeder, maar een half kopje bleekwater op één emmer water, daarin blijft het goed dan tussen een half uur en één uur staan. Antichloor heft de schadelijke werking van bleekwater op en neemt den reuk weg. Spoelen in water, waarin per emmer één lepel antichloor is opgelost; daarna in schoon water spoelen. Na vele uren werk hangt de schone wasch!

Het was zwoegen met een zinken teil en een wasbord in de jaren 50-60. Bron: Internet.

DE OPKOMST VAN DE 'IJZEREN HUISVROUW'

In de jaren vijftig van de vorige eeuw kwamen de eerste eenvoudige maar vooral betaalbare wasmachines en centrifuges op de markt o.a. van het merk Hoover. Voor wie deze machine niet kon betalen bestond de mogelijkheid om een 'Hoovertje' voor een aantal uur te huren. Deze werd door een medewerker van de dorpswinkel in witgoed dan achter op de brommer afgeleverd en weer opgehaald. Arbeidersgezinnen konden de was niet buiten de deur te doen. In 'De vrouw, de

Handen van een vrouw bezig met een wasbord jaren 50-60. Bron: Internet

Wastobbe en centrifuges te huur. Bron Internet

woning en de waschtobbe' uit 1924 beschreef SDAP-wethouder Monne de Miranda de pogingen daar een oplossing voor te vinden. Ook diversen artikelen in het blad 'De Proletarische vrouw' dringen hier sterk op aan. De meeste arbeidersgezinnen leefden begin van de twintigste eeuw in een éénkamer woning. Vaak slecht geventileerd met een spoelbakje in wat voor een keukentje moest doorgaan.

In 1950 waren er wasmachines die naast wassen ook konden spoelen en centrifugeren. Acht jaar later introduceerde het merk Bosch zijn allereerste automatische wasmachine W5, dit was een doorbraak in de was technologie in Duitsland. De geschiedenis van de wasmachine is een verhaal van evolutie en innovatie, waarbij het wassen van kleding geleidelijk van een tijdrovend handwerk naar een automatische en energiezuinige taak is gegaan. De komst van de wasmachine heeft het leven van de mens enorm vereenvoudigd.

Advertentie Technisch Bureau Pas aan de Damlaan. Bron Katholieke Gids voor Leidschendam september 1954.

Advertentie P.C. Glasbergen Venestraat 15 reparatie en levering wasmachines. Bron Katholieke gids voor Leidschendam 1954

De Middenstand van Leidschendam adverteerde vanaf de jaren vijftig met de verkoop en reparaties van wasmachines.

Ook Ka van der Drift ging op haar boerderij 'Westbosch' de luxe van een wasmachine inzien. Anderhalf jaar na het overlijden van haar zus Mien koopt zij op haar 83e een Miele W 726 wasmachine.

Vroeger maakten men regelmatig gebruik van een 'wasvlonder' aan de waterkant van hun boerderij.

In 1998 heeft de beeldhouwer Roel Visser aan de Brink in Schalwijk een bronzen beeld onthuld met de naam 'De Wasvrouw'

WASSEN VOOR DE ELITE

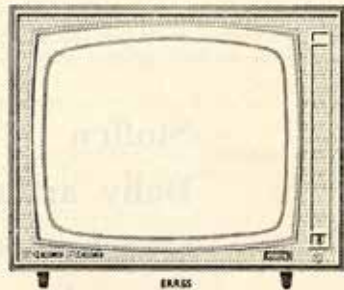
Het doen van de was, was zwaar en vuil werk; geen geschikte arbeid voor welgestelde vrouwen uit de 'gegoede middenstand'. Vrouwen uit deze klassen die verantwoordelijk waren voor de gezinswas

Uw zaak in Uw eigen plaats

Steeds de nieuwste modellen

- * ELECTRISCHE VERWARMING
- * BANDRECORDERS
- * PLATENSPELERS
- * RADIO-T.V.

- * WASCOMBINATIES
- * WASAUTOMATEN
- * CENTRIFUGES

ALLE ELECTRISCHE
Huishoudelijke apparaten

STEEDS DE NIEUWSTE COLLECTIE GRAMMOFOONPLATEN

DE SPECIAALZAAK VOOR

- TELEVISIE - RADIO
- BANDRECORDERS
- GRAMMOFOONS ++
- WASMACHINES - KOELKASTEN

N.V. TECHN.
HANDELSONDERNEMING

Eldap

TEL: 01761 5317
DAMPLEIN 40 - LEIDSCHENDAM

1

v Bemmel & Kroon bv

Den Haag:
Het Kleine Loo 426, 2592 CK, Tel. 070-471444
Lievevestinlaan 464-466, 2533 CG, Tel. 070-676194
Leidschendam:
Kon. Julianaweg 46, 2264 BD, Tel. 070-209385
Voor stortingen bellen: 070-471444

Bank
N.M.B. te Rijswijk
Rek. No. 669210609
Giro 2711128

Besteld door:

Datum: 24-5-1989

Mevrouw

Mejuffrouw

De Heer

Adres:

CPH. v. Drift.
Kon. Julianaweg 116. Tel: 278535.

Postcode:

2264BE

Woonplaats:

L-dam.

OMSCHRIJVING:

Administratiekosten

f

5

-

MIELE W 726.

2149,-

Bezorgen

Datum

Donderdag voorz.

Plaatsen

Arbeidsloon/Voorrijden

uur à f

Betalingsconditie

Totaal f

2149,-

Geleverd d.d.

25-5-89

Merk

Monteur

Filiaal

L-dam.

Handtekening klant

Nr. 6039

Betaling binnen 8 dagen voorkomt administratiekosten.
Overeengekomen kortingen gelden alleen bij betaling volgens afspraak.

Reparaties uitsluitend kontant.

De houten 'wasvlonder' aan de slootkant bij de boerderij 'Westbosch' opname 2005

Bron: archief Idsard Bosman

besteedden de was uit aan dienstpersoneel of wasvrouwen. Anders dan arbeiders konden burgerlijke en welgestelde huishoudens dankzij een grote voorraad linnengoed het zich veroorloven het huishoud- en linnengoed een half jaar of soms zelfs een jaar op te slaan en zo enkele malen per jaar wasvrouwen het werk aan huis te laten doen.

Aan het begin van de twintigste eeuw kwam een nieuwe middenklasse op. Mannelijke gezinshoofden uit deze middenklasse werkten in de middenkaders van overheidsdiensten en het bedrijfsleven. De echtgenotes van deze overheidsbeambten, konden het zich veroorloven om net als welgestelde dames thuis te blijven. Uit werken gaan was voor hen

geen optie. Het werk, waartoe zij op basis van scholing en ervaring voor in aanmerking zouden komen, zou beneden haar stand zijn. Gezinnen uit deze nieuwe middenklasse lonkten naar de status van de 'gegoede middenstand', maar konden zich de bijhorende levensstijl echter niet permitteren. Het inkomen van bijvoorbeeld een afdelingshoofd van een productiebedrijf was onvoldoende om inwonende dienstmeisjes voor huishoudelijke taken als koken en schoonmaken aan te kunnen stellen. Toename van de vraag naar dienstmeisjes en gunstigere arbeidsplaatsen voor arbeidersmeisjes in fabrieken en winkels maakten beschikbaar dienstpersoneel vanaf het einde van de negentiende eeuw bovendien schaars. Dienstpersoneel was dus

niet alleen maar duur, maar ook nog moeilijk te vinden.

Huishoudens uit de nieuwe middenklasse beschikten over een kleinere, want kostbare, voorraad linnengoed dan de burgerlijke en welgestelde huishoudens. Omdat ze wel gelijke eisen stelden aan hygiëne, wasten ze vaker dan de rijkere huishoudens. Deze waspraktijken van de opkomende middenklasse stimuleerden aan het begin van de twintigste eeuw uitbesteding van de was aan wasvrouwen en wasserijen. De vraag naar wasdiensten werd verder versterkt door een sterke groei van de Nederlandse bevolking, een toenemend besteedbaar inkomen, en een verandering in kledinggewoonten en hygiënische eisen. Zij maakten gebruik van zelfstandige wasvrouwen, strijksters en mangelsters die handmatig of met beperkte hulpmiddelen het wasgoed behandelden.

WASVROUWEN

Dat vrouwen als wasvrouw werden gevraagd kwam ook al voor in de 18e eeuw, zo blijkt uit onderstaand krantenartikel, waarin een geschikte burgerjuffrouw van Gereformeerde Regilie als wasvrouw wordt gevraagd bij fatsoenlijke lieden te Rotterdam.

Een belangrijk deel van de vrouwen die hun was uitbesteedden, maakten aan het begin van de twintigste eeuw gebruik van zelfstandig opererende wasvrouwen. Wasvrouwen waren goedkoop. Ze maakten lange dagen, zetten indien nodig de onbetaalde arbeid van familieleden in en betaalden vaak geen belastingen. Ze leverden vanwege hun vaak informele status in op verbetering van de arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorwaarden en veiligheid. De waspraktijken van wasvrouwen waren arbeidsintensief, kapitaalarm en weken niet veel af van die

Rotterdamsche Courant 22 september 1798.

Bron Delper kranten

 SUSANNA KEUSSEN, *Waschvrouw*, onder *Leyderdorp*, beveelt zich aan tot het **Wasschen van Allederen**, tegen de navolgende Prijzen: voor het Bewasschen van één Persoon 25 Cents, voor een Kind 15 Cents, voor twee Kinderen 25 Cents, voor een Heer, schoon en opgemaakt 40 Cents, een Overhemd 10 Cents. Boodschappen worden voorloopig aangenomen bij den Boekhandelaar **J. W. VAN LEEUWEN**, Breestraat te *Leyden*.

Advertentie Leydsche Courant 23 juni 1851. Waschvrouw beveelt zich aan. Bron: Delfpher kranten.

van arbeidersvrouwen die zelf thuis de gezinswas deden. Wasketel, wastobbe, plank en boender, wasbord, wasstok en soms een wasklok behoorden tot de werkattributen. Wasvrouwen in de steden die in hun woning niet over een waterkraan beschikten, haalden liters koud water bij een gemeenschappelijke pomp of kraan en verwarmden deze in ketels op een fornuiskachel.

Thuis opererende wasvrouwen maakten weinig kosten aan investeringen en namen genoeg met slechte arbeidsvoorwaarden. Zo konden ze lage prijzen vragen voor hun diensten en waren daarom aantrekkelijk voor vrouwen die hun gezinswas wensten uit te besteden. Zelfstandig opererende wasvrouwen waren vaak gehuwde vrouwen of weduwen. Zij werkten als wasvrouw, omdat hun gezin het geld nodig had om rond te komen. Wassen was thuiswerk en bood deze vrouwen gelegenheid om betaalde arbeid te combineren met de zorg voor hun gezin. Wasvrouwen konden hun arbeidstijd zelf indelen. Terwijl zij aan het

werk waren, pasten zij op hun kinderen en hielden hun huishouden draaiend. Middenstanders die in de loop van de twintigste eeuw steeds meer en grotere was- en strijkinrichtingen oprichtten, boden deze vrouwen gelegenheid om in dienstverband een inkomen te verdienen. Dat het wegvallen van enig inkomen voor een vrouw en haar gezin het nodige (financiële) risico met zich meebracht blijkt uit onderstaande krantenbericht.

In 1918 startte de eerste gemeentelijke wasserijen met grote wasketels, droogketels en strijkmachines. Daar werd de was van onder andere de ziekenhuizen en badinrichtingen gedaan en kon nu ook de was van de arbeidsgezinnen de zg. 'volks was' gedaan worden. Het animo vanuit deze gezinnen was echter niet groot, het koste extra geld en de vaak minder kwalitatieve handdoeken en (onder) kleding was door deze machinale manier van wassen onderhevig aan meer slijtage dan de manuele manier van wassen. Er was wellicht ook enig schaamte om deze was bij de grote

De ondergeteekende, Moeder van 6 nog jeugdige en onverzorgde kinderen, waarvan zij de drie jongste weder te huis heeft gekregen, trof het ongeluk, voor de tweedemaal door krankzinnigheid te worden bezocht; na 8 maanden in het gesticht alhier te zijn verpleegd, verliet zij hetzelfde hersteld, doch hare broodwinning was verloren, en zelfs geene woning kon zij vinden. Vroeger, in gezonde dagen, kon zij, gedurende 13 jaren, als waschvrouw en plooiester in de behoeften van zich en haar gezin voorzien. Zij bidt en smeekt hare menschlievende stadgenooten, deel in haar ongelukkig lot te nemen, opdat zij weder op eene eerlijke wijs voor zich en haar kroost moge werkzaam zijn. Hare dankbaarheid zal grenzeloos zijn; terwijl zij Gods zegen over hare weldoeners afbidt.

A. M. BROCHARD, geb. VERLEG.

Daar hare werkzaamheden, het wasschen van alle zijden, mousseline en andere fijne goedoren, nog niet veel oplevert tot verzorging van haar huisgezin, roept zij nogmaals de menschlievenheid harer stadgenooten in. Adres Tweede Nieuwe Molstraat, wijk T, n°. 331.

Dagblad van 's Gravenhage 7 december 1849. Bron Delfper kranten.

wasinrichtingen te brengen. Grote wasinrichtingen waren o.a. de Ozon, de Hokatex en natuurlijk Rozenburg.

FAMILIE ROZENBURG / ROOZENBURG

In 1905 verkrijgt de uit Bloemendaal afkomstige Petrus van Galen een huis, schuur, erf en tuin in eigendom. Petrus was enkele jaren hiervoor, op 4 februari 1902 te Veur in het huwelijk getreden met Maria Johanna Roozenburg. In de huwelijksakte wordt aangegeven dat haar moeder Margaretha Catharina Zwieters klerbleekster van beroep is. Uit de kadastrale gegevens van 1910 blijkt dat er sprake is van sloop en herbouw van de aanwezige opstallen. Na hun huwelijk van 26 april 1903 komt het bezit van Pe-

trus van Galen in handen van de dan nog op dat moment in 's-Gravenhage wonende Johannes Martinus Roozenburg en zijn echtgenote Maria Johanna Dongelmans. In september 1902 krijgt de heer Roozenburg een bouwvergunning om aan de St. Bonifaciusstraat te Veur een woonhuis met wasscherij te mogen bouwen. Het totale pand zal bestaan uit diversen kamers met kantoor, keuken, een wasscherij met een strijk en mangelkamer.

Als we verder teruggaan in de geschiedenis van de bleekers / stomerij familie Roozenburg dan komen we uit bij de overgrootouders van Maria Johanna Roozenburg, zijnde Pieter Roozenburg (gedoopt 22 februari 1779 's-Gravenhage)

Het Leidschendamse Krantje

WIJ WENSEN U VLEKKELOZE FEESTDAGEN

ROZENBURG
Stomerij Dry Cleaning

St. Bonifaciusstraat 12 Leidschendam
Tel. 070 - 327 01 24
zaterdags open van 09.00 tot 12.30 uur

EEN SCHONE ZAAK

en Francina Josephsdr van Deursen, zij trouwden op 5 februari 1812 te 's-Gravenhage.

Op 12 februari 1849 vervoegen Pieter Roosenburg en Francina van Deusen zich bij de notaris Thomas Christiaan Roering. Zij vragen genoemde notaris om schriftelijk te laten bevestigen dat zij een som van drieduizend Nederlandse courant schuldig zijn aan de veenman de heer Hofweegen. Zij komen overeen dat deze schuld zal worden afgelost met honderd gulden 's jaars, te beginnen met den eersten februari van het jaar 1853. Als onderpand voor deze schuld zullen dienen twee huizen, erve met stallingen en verder getimmerte, mits gaarders eene partij land groot vijfentachtig roeden ingerigt tot eene klederblekerij staande en gelegen in den zusterpolder aan de zuidoost buitensingel van 's-Gravenhage. Genoemde grond is gelegen in de kadastrale sectie B met de perceelnummers 2072 t/m 2076. Deze percelen grond heeft Pieter Roosenburg verkregen door overschrijving den zesentwintigste juni 1844. Uit deze documentatie blijkt dat de familie Roozenburg al in 1844 beschikte over een bleekveld.

Honderd tweeënvijftig jaar later wenst Rozenburg ons vlekkeloze feestdagen.

Idsard Bosman

1 GEMEENTE, 3 GEZICHTEN: GEBIEDS BIOGRAFIE LEIDSCHENDAM-VOORBURG

ter kennen en begrijpen
waarom we monumenten
willen beschermen.

Ons erfgoed vertelt wie we zijn. In Leidschendam-Voorburg kun je de geschiedenis letterlijk zien, voelen en beleven – van de Romeinen tot aan de uitvinders en denkers van later tijden. Gemeente Leidschendam-Voorburg wil ons erfgoed beschermen en delen. Zo houden we die verhalen levend, blijven we verbonden met waar we vandaan komen en inspireren we elkaar voor de toekomst.

Met het boek 1 Gemeente, 3 Gezichten: Gebiedsbiografie Leidschendam-Voorburg maken we zichtbaar hoe ons landschap zich heeft ontwikkeld en waarom het zo waardevol is om dat te koesteren. Zo leren inwoners hun omgeving be-

Het boek vertelt bijvoorbeeld over het ontstaan van de bedrijvigheid rondom de oertoom op de landscheidingsgrens: de geboorte van Veur en het latere Leidschendam. Ook het verhaal van de latere stadsuitbreiding en wederopbouw wijken De Heuvel en Prinsenhof komt langs.

Het boek is bedoeld voor iedereen die nieuwsgierig is naar de geschiedenis van onze gemeente – van erfgoedliefhebber tot inwoner die graag meer leert over hoe Leidschendam, Stompwijk en Voorburg gevormd zijn – en is verkrijgbaar via de Nieuwe Haagsche Uitgeverij vanaf 8 december. In 2026 komt er ook een digitale, toegankelijke versie beschikbaar via de website van de gemeente.

- Advertenties -

SLAGERIJ • EETERIJ
PIET SCHOLTEN

Damstraat 2c 2265 AG Leidschendam
070-3272843 - www.pietscholten.nl

ERFGOED LEIDSCHENDAM

ERFGOED LEIDSCHENDAM

| www.erfgoedleidschendam.nl

**Historisch onderzoek,
tekst en samenstelling
Idsard Bosman**